

TRUEDEM

Trust in European Democracies

**ДОВІРА ДО НАЦІОНАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ
ТА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В
УКРАЇНІ (НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ)**

**Funded by
the European Union**

This project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation program under grant agreement No 101095237 (TRUEDEM).

А. Що таке політична довіра і як її розвивати?

Хоча всі ми є індивідуумами, більшу частину часу ми живемо в різних типах груп чи спільнот: наших сім'ях, школах, групах друзів чи людей, що живуть по сусідству. Щоразу, коли нам потрібно щось зробити в цій групі або разом з нею, ми повинні прийняти колективне рішення. Наприклад, якщо ви хочете організувати спортивні змагання або спланувати поїздку класом, вам потрібно буде поговорити з однокласниками і вирішити, як це зробити. Часто буває так, що декілька твоїх однокласників отримають від усього класу доручення звернутися до директора школи, який обговорить це питання з кількома іншими вчителями та батьками, а потім спробує запропонувати рішення. Політичні рішення приймаються подібним чином.

У демократичному суспільстві люди беруть безпосередню участь у вирішенні того, як функціонує їхнє суспільство. Хоча вони можуть брати участь у прийнятті рішень безпосередньо - голосуючи на виборах, референдумі чи приєднуючись до дебатів у мерії, - часто участь означає обрання певних представників. Цим представникам люди довіряють приймати

рішення від їхнього імені, і ці рішення стають законами та політикою. Проте, в умовах демократії обрані представники не просто приймають рішення відповідно до власних бажань, а діють у тісному зв'язку з інституціями, які забезпечують безперервність і справедливість. Ці інститути також гарантують, що різні рішення приймаються відповідно до основних принципів, що визначають суспільство (наприклад, конституції). У цьому контексті очевидно, що довіра як до політиків (і державних службовців), з одного боку, так і до політичних інститутів, з іншого боку, має першорядне значення.

Політична довіра здебільшого стосується того, як ми оцінюємо політичні інститути, і включає в себе так звані атрибути надійності, такі як "достовірність, справедливість, компетентність, прозорість, [і] відкритість до конкуруючих поглядів" (Zmerli 2014, 4887). Оцінка цих інститутів - по суті, довіра чи недовіра до них - залежить від довіри до людей, які в певні моменти часу наповнюють ці інститути, а також від довіри до самої політичної системи (тобто демократії) (Zmerli 2014).

Коли ми говоримо про політичну довіру, найчастіше маємо на увазі довіру до політичних інститутів. До таких інститутів належать парламент, уряд, судова система, мерія, політичні партії, а також більш абстрактні типи інститутів, які є втіленням широких політичних, соціальних та економічних принципів, наприклад, Конституція.

Тепер, коли ми вирішили, що політична довіра важлива в демократії, давайте подивимося, як вона створюється. Політична довіра набувається через подібні процеси побудови довіри до інших людей. Як ви вирішуєте, що довіряєте людині? Ну, ви довіряєте комусь, тому що знаєте його протягом тривалого часу, або тому, що за цей час він не намагався вас якось скривдити чи розчарувати, або тому, що він надійний. Так само ви довіряєте обраним членам парламенту, тому що вони завжди намагалися бути чуйними до ваших потреб і намагалися допомогти вирішити проблеми, які ставить перед ними ваша громада. Зміщуючи фокус з політиків на інституції, ви довіряєте політичним інституціям, тому що знаєте, як вони функціонують, і можете спостерігати, що в цілому вони намагаються діяти у ваших інтересах. Ви довіряєте політичним інституціям, коли їхні рішення є справедливими, коли їхня політика добре задокументована, коли спосіб, у який вони функціонують, є прозорим, і коли, за необхідності, вони здатні і хочуть змінюватися.

Тому ви вчитеся довіряти політичним акторам і політичним інституціям, виходячи з того, наскільки добре вони працюють. Також можна довіряти певним інституціям тому, що історично вони користувалися довірою людей, і ви, як молода людина, чуєте про це вдома, в школі, серед друзів. Іншими словами, довіру можна побудувати через репутацію.

Хоча довіра - це загальне поняття, і бенефіціаром чиєїсь довіри може бути інша людина, група людей або установа, ці підтипи довіри також дещо відрізняються. Довіра до інших людей називається **соціальною довірою**. Дослідження показують, що суспільства з високим рівнем довіри до інших людей також демонструють значний рівень політичної довіри (Zmerli and Newton 2008). Довіра до того, як функціонують і приймаються рішення в будь-якій політичній системі, поділяється на дві категорії. По-перше, існує довіра до самої системи, її основних інститутів (парламенту, уряду, політичних партій тощо), і це не обов'язково

залежить від того, хто перебуває при владі в конкретний момент. Цей тип довіри зазвичай асоціюється з так званою **дифузною підтримкою** (Easton 1975): ви вірите, що сама система працює добре, є справедливою і забезпечує безперервність. По-друге, існує довіра до обраних представників або людей, які працюють в системі в певний момент часу, так звана **специфічна підтримка** (Easton 1975). Дифузна підтримка та специфічна підтримка пов'язані між собою, але це не зовсім одне й те саме.

Об'єкт політичної довіри - тобто, якому типу інституцій ми довіряємо? - може відрізнятися залежно від того, до якого типу інституцій ми звертаємося. Загалом, ми говоримо про місцеві (наприклад, мерія) та національні (наприклад, парламент) політичні інституції, оскільки їхнє функціонування безпосередньо впливає на наше життя. Проте, ми також посилаємося на міжнародні інституції, оскільки вони також можуть впливати на наші права та обов'язки. Наприклад, Організація

Об'єднаних Націй - це міжнародна організація, до якої входить більшість країн світу, і яка активно працює над визначенням прав людини в усьому світі. Інший приклад - Європейський Союз. У межах ЄС на наше життя впливають не лише місцеві та національні політичні інституції, але й рішення Європейської Комісії та інших інституцій європейського рівня. Тому корисно думати про політичну довіру як про процес оцінювання діяльності різних інституцій, від місцевих, національних до міжнародних.

Хоча політична довіра важлива в будь-якій системі, вона стає критично важливою в демократіях. Це пов'язано з тим, що демократія працює лише тоді, коли люди беруть участь у політиці, щонайменше через голосування, або у більш суттєві способи (такі як протести, кампанії, вплив на політичний порядок денний тощо). **Якщо люди не довіряють інститутам демократії, вони не братимуть участі; якщо люди стають апатичними, система втрачає легітимність.**

Нарешті, хоча ми тепер знаємо, що існують різні типи довіри, варто зазначити, що в реальному житті те, як ми довіряємо нашим одноліткам, або іншим людям загалом, або деяким інститутам нашої політичної системи, або навіть демократії в цілому, є взаємопов'язаними. Отже, те, як ми здобуваємо політичну довіру, залежить не лише від ефективності політичних інститутів, але й від загального клімату довіри, що існує в суспільстві.

В. Довіра до національних політичних інститутів та міжнародних організацій

Україна є унітарною напівпрезидентською республікою. Державні інститути побудовані відповідно до принципу поділу влади, і вони повинні функціонувати на основі правил, встановлених *Конституцією* країни (прийнята в 1996 році, останні поправки були внесені в 2019 році, щоб дозволити потенційне членство в ЄС і НАТО). Державні інституції також повинні функціонувати відповідно до цінностей, принципів та зобов'язань, що випливають з членства в Організації Об'єднаних Націй (ООН), а також з міжнародних угод, учасником яких є Україна.

У цій частині ми спочатку досліджуємо довіру до основних інститутів української держави - Президента, Уряду, Парламенту, політичних партій та судової системи. Потім ми розглянемо, як українці довіряють Європейському Союзу та двом його найвідомішим інституціям - Європейському Парламенту та Європейській Комісії. В останньому розділі ми звертаємо увагу на довіру українських респондентів до ООН.

В.1 Президентство

Президент є главою держави. Хоча Президент є фізичною особою, він **представляє і керує** інститутом президентства республіки. Президент України обирається на основі **загального, прямого, таємного і вільного виборчого права** строком на 5 років, який може бути продовжений лише один раз. Претендентом на пост Президента України може бути громадянин України, який досяг 35 років, проживає в Україні не менше 10 років та володіє українською мовою. Перемагає кандидат, який набрав найбільшу кількість голосів, але може знадобитися другий тур виборів, якщо більшість голосів не буде отримано в першому турі. Після обрання Президент повинен представляти інтереси Української держави та населення, а не інтереси виборчого округу чи політичної партії, яка його висунула або проголосувала за нього.

Згідно з Конституцією, повноваження Президента є обмеженими, але цей інститут має кілька важливих функцій, які виходять за рамки церемоніальної ролі і забезпечують політичні та інституційні інструменти, які можуть спрямовувати країну на певні політичні шляхи. Найважливішою з них є вето законів, тобто звернення до парламенту з проханням переглянути текст запропонованого закону після того, як він був прийнятий парламентом, але до того, як він

набув чинності. Президент також може направляти акти уряду до Конституційного суду для оцінки конституційності. Таким чином, Президент є інститутом, який забезпечує додаткові механізми контролю та перевірки для того, щоб обрані представники не зловживали своїми повноваженнями.

Президент також призначає значну кількість керівників і членів правлінь основних державних установ і може скасовувати акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Ось деякі інші важливі функції Президента:

- відкриває сесію парламенту після парламентських виборів
- призначає та відкликає Прем'єр-міністра та інших членів Уряду, а також, у разі необхідності, приймає їх відставку
- розпускає парламент
- помилювання та пом'якшення покарань, призначених судом
- представляє Україну на міжнародному рівні
- призначає і відкликає послів України за кордоном, приймає вірчі і відкличні грамоти глав дипломатичних представництв в Україні
- нагороджує державними нагородами
- призначає Генерального прокурора України, половину складу правління Національного банку та половину складу Національної ради з питань телебачення і радіомовлення
- керує політикою національної безпеки і оборони та призначає вищі військові звання
- є Головнокомандувачем Збройних Сил

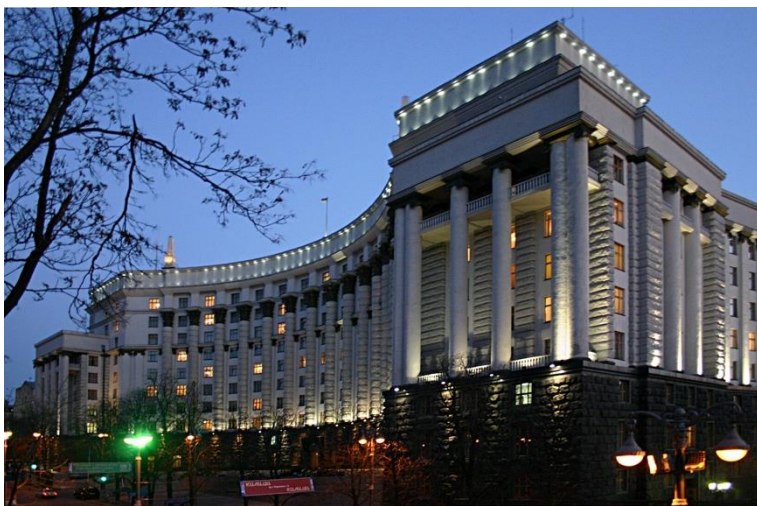
Довіра до інституту президентства значною мірою залежить від ефективності діяльності кожного президента, а також від відносин між інститутом президентства та іншими основними інститутами держави.

В.2 Уряд

Уряд є основним носієм виконавчої влади. Це означає, що він відповідає за виконання законів та реалізацію політики. Уряд України також має законодавчу ініціативу щодо державного бюджету.

Зазвичай термін "Уряд" стосується всіх органів центральної адміністрації держави (наприклад, міністерств, національних агентств), державних службовців, які в них працюють, і Кабінету Міністрів, який очолює цю адміністрацію. Прем'єр-міністр і міністри утворюють **Кабінет Міністрів**, який є головною інституцією, відповідальною за загальну координацію та управління центральною адміністрацією на всій території держави. **Зверніть увагу!** Люди можуть вживати термін "Уряд" для позначення лише Кабінету Міністрів.

Обрання Прем'єр-міністра та склад Кабінету Міністрів є результатом політичних переговорів у парламенті після виборів або розпуску попереднього Кабінету. Це означає, що до складу Кабінету можуть входити представники однієї або декількох партій. У першому випадку, якщо партія не є тією, що має парламентську більшість, сформований Кабінет часто називають **урядом меншості**. Якщо в Кабінеті представлено більше партій, його часто називають **коаліційним урядом**.

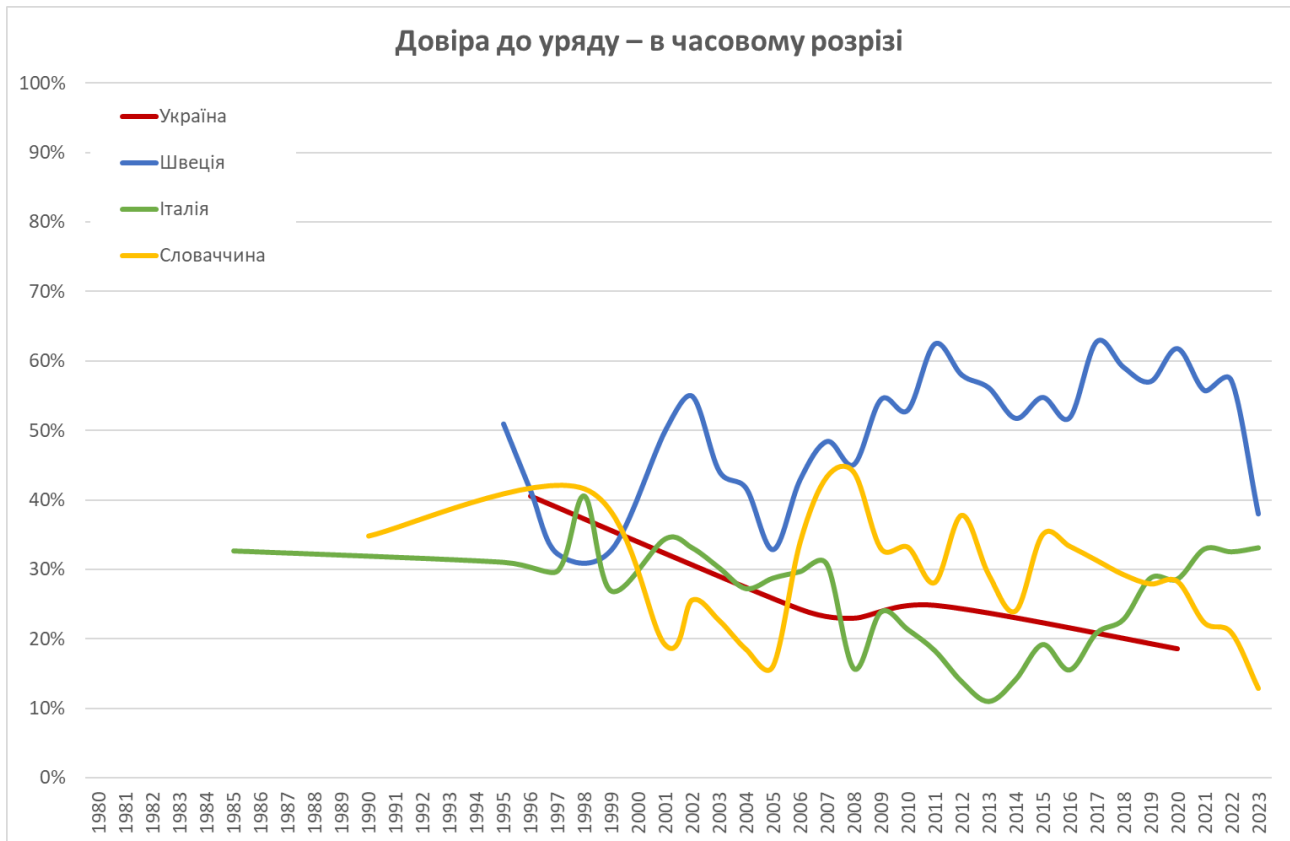
Після узгодження Прем'єр-міністр та запропоновані ним члени Кабінету Міністрів офіційно призначаються Президентом Республіки, але вони є підзвітними Парламенту. На прохання Прем'єр-міністра або за власною ініціативою депутати можуть висловити вотум довіри відповідному Кабінету. Окрім виборів, оскільки депутати є представниками громадян, це голосування є одним з найбільш значущих і видимих проявів

суспільної довіри до керівництва державної установи.

На графіку нижче показано динаміку довіри до уряду в Україні, а також у трьох інших країнах, які наведено для порівняння. Червона лінія, що вказує на відсоток людей, які заявляли в кожному році, коли проводилося опитування, що вони довіряють Уряду, повільно знижується з близько 40% довіри в 1996 році, першому році, коли були отримані дані по Україні, до трохи менше 20% в 2020 році, останньому році, коли були отримані дані по Україні. Це свідчить про те, що протягом усього періоду часу, охопленого графіком, українці, які довіряли Уряду, становили меншість, більшість українців вирішили не довіряти Уряду.

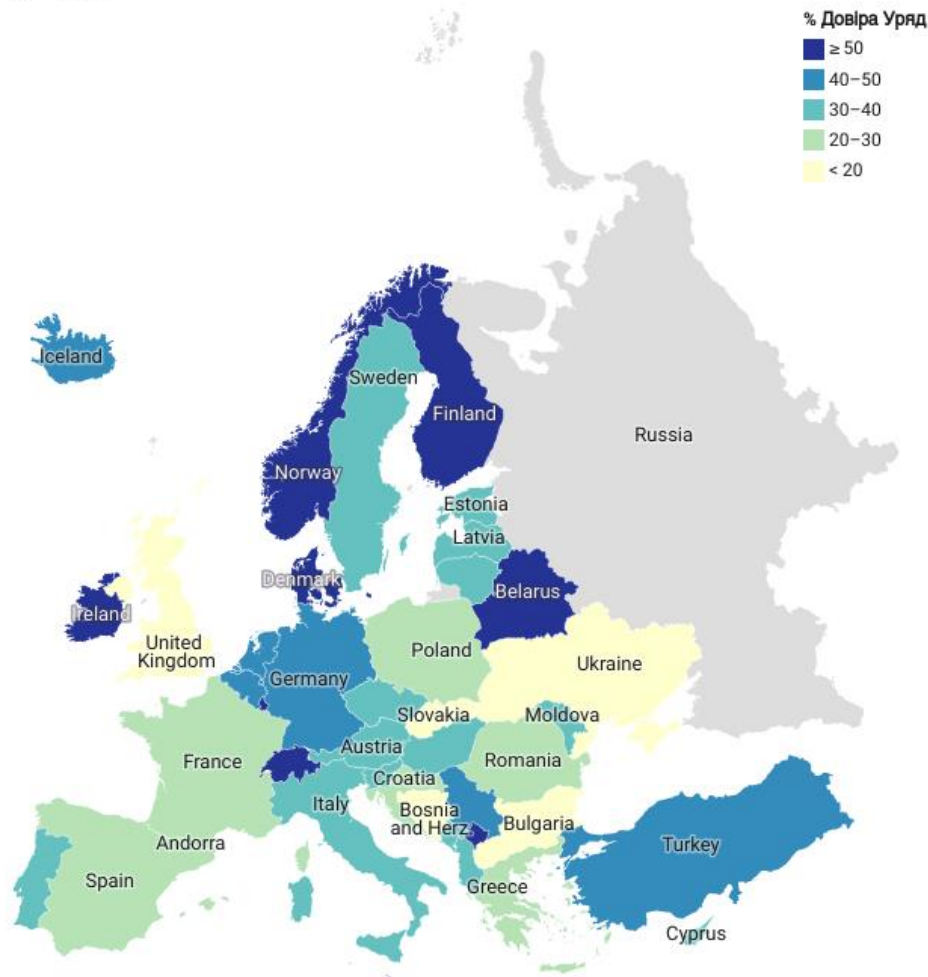
Якщо порівнювати Україну з іншими країнами, представленими на діаграмі, то динаміка довіри до уряду відрізняється від тієї, що зафіксована у Швеції, але подібна до тієї, що зафіксована в Італії чи Словаччині. Слід зазначити, однак, що довіра до уряду в інших країнах демонструє більшу варіативність з року в рік порівняно з Україною. Ми бачимо, що деякі країни мають схожі траєкторії довіри до уряду, в той час як інші мають відмінні траєкторії. Цікавим питанням є визначення того, що є

причиною відмінностей або подібностей. Чи існують спільні фактори, які можуть працювати в усіх країнах і впливати на рівень довіри до уряду? Чи, скоріше, правильною відповіддю може бути те, що події, які відбуваються в одній країні, впливають на рівень довіри до уряду в цій країні, не впливаючи на рівень довіри в інших країнах? Це може бути цікавою груповою дискусією, яку можна продовжити в аудиторії.

На карті європейських країн показано рівень довіри до уряду в розрізі країн станом на 2023 рік (для України - 2020 рік, останній рік, коли були доступні дані). Легенда на карті пояснює, як інтерпретувати кольори країн: країни, позначені світло-жовтим кольором, мають найнижчий рівень довіри до уряду в Європі - менше 20% їхніх громадян довіряють уряду. До цієї групи належать Болгарія, Словаччина та Україна. Країни з темнішими кольорами мають більше громадян, які довіряють уряду, в деяких випадках (темно-сині країни, такі як Фінляндія, Ірландія або Норвегія) цей відсоток перетинає поріг у 50%.

Довіра до уряду, 2023

В.3 Парламент

Основна роль парламенту в демократичній системі полягає у створенні та зміні законів. Ця функція називається **законодавчою владою**. Парламент також має інші повноваження, такі як голосування за бюджет держави та затвердження найважливіших міжнародних угод, до яких країна має намір приєднатися.

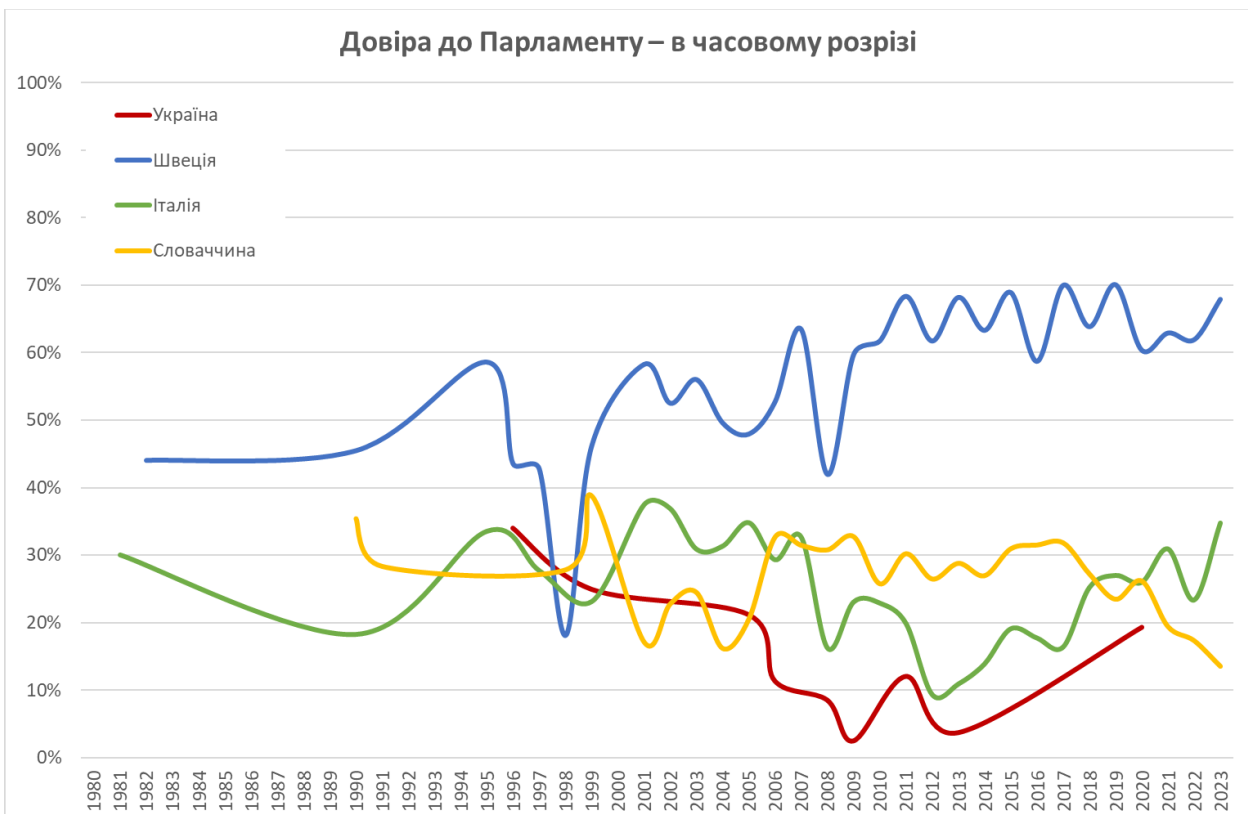
Парламент України (Верховна Рада) є **однопалатним**, що означає, що його робота ведеться в одній палаті. Згідно з Конституцією України, парламент повинен складатися з 450 депутатів, але він вважається правомочним, якщо обрано не менше двох третин від його складу. Народні депутати України обираються шляхом **загального, прямого, таємного і вільного голосування** строком на 5 років. Кандидатом може бути будь-який громадянин України віком від 21 року. Голосування не є обов'язковим. В умовах воєнного або надзвичайного стану парламентські вибори не можуть бути організовані.

Останні вибори народних депутатів відбулися за **змішаною системою**, тобто половина місць розподіляється на основі пропорції отриманих голосів, а половина місць розподіляється між тими, хто отримує більшість голосів (мажоритарна система). Для місць, що розподіляються за пропорційною системою, також існує поріг у 5% дійсних голосів, який політичні партії повинні подолати, щоб отримати місця в парламенті. Після обрання

народні депутати повинні представляти інтереси всього українського народу та держави, а не лише інтереси свого виборчого округу, свого електорату чи своєї партії.

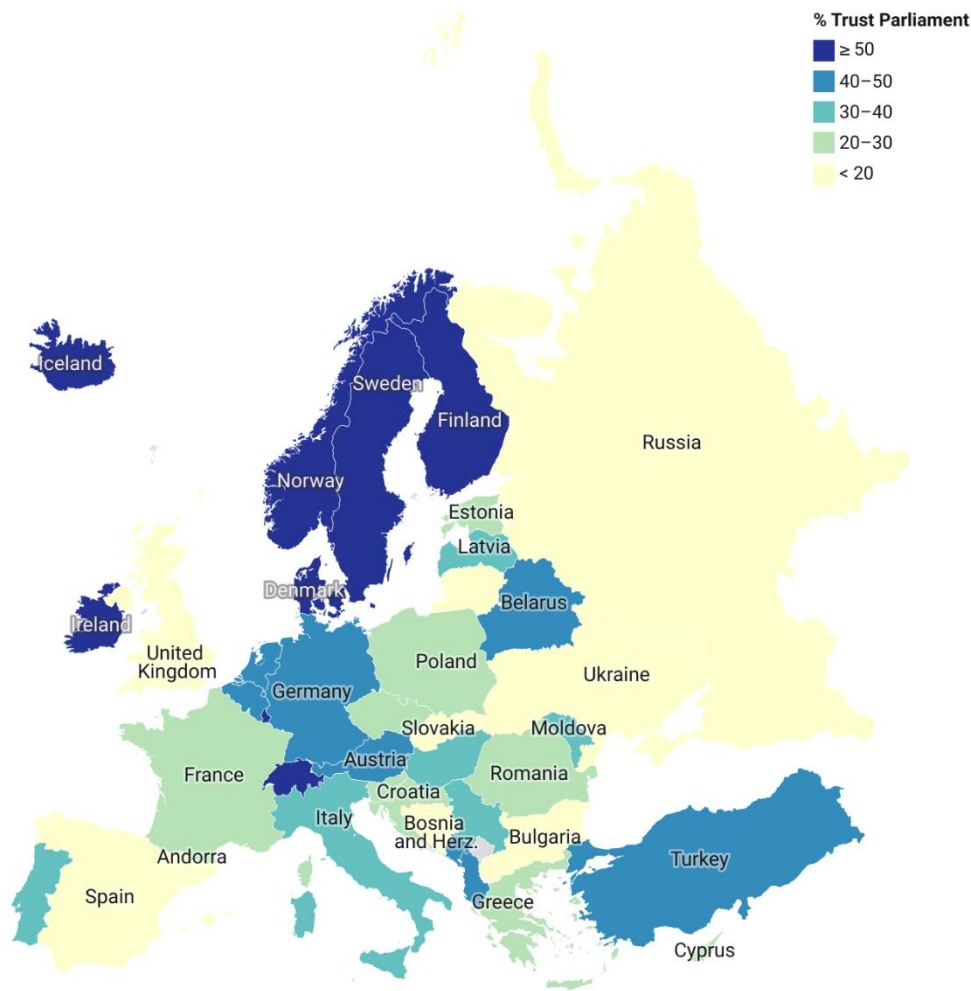
Можна очікувати, що люди більше довірятимуть парламенту, коли відчуватимуть, що вони представлені в ньому. На рівень довіри до парламенту може впливати діяльність окремих депутатів, а також інформація, яку люди отримують про те, чим займається парламент в цілому, і рівень доступу, який громадяни мають до своїх обраних представників і до самої інституції. У цьому контексті прозорість та підзвітність парламентської діяльності набувають особливого значення. Еволюція довіри до парламенту з початку 1990-х років і до сьогодні виглядає досить схожою на те, що ми спостерігали у випадку довіри до уряду: червона лінія, що вказує на відсоток українців, які довіряють парламенту, здебільшого знижується з понад 30% у 1996 році до менш ніж 10% у 2009 році, потім частина втраченої довіри відновлюється, а останній рік, за наявними даними, 2020 рік, показує, що близько 20% українців довіряють парламенту.

Порівняння з іншими країнами, представленими на діаграмі, показує, що українці загалом менше довіряють парламенту, ніж інші країни, включені до порівняння. Варто зазначити, що фахівці, які вивчають інституційну довіру, вважають, що надмірна довіра до інститутів держави може бути такою ж поганою, як і недостатня - в демократичних країнах очікується, що громадяни будуть інформовані про дії інститутів, оцінюватимуть їх і лише потім вирішуватимуть, заслуговують вони на довіру чи ні. Водночас, коли політичним інститутам довіряє лише кожен п'ятий житель країни, це має бути тривожним сигналом.

Trust in Parliament, 2023

(% trust)

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

V.4 Політичні партії

Україна має багатопартійну систему, що означає, що багато партій беруть участь у виборах і продовжують політичну діяльність після виборів. Існує кілька типів регулярних виборів, які можуть бути організовані в країні: президентські, парламентські та місцеві.

Президентські вибори проводяться для обрання Президента України строком на 5 років на основі загального, прямого, таємного і вільного виборчого права. Політичні партії можуть висувати власних кандидатів або формувати коаліції для підтримки єдиного кандидата.

Парламентські вибори - це вибори, організовані для обрання членів парламенту на 5-річний термін на основі загального, прямого, таємного і вільного виборчого права. Партії пропонують списки, а виборці обирають один зі списків або незалежного кандидата.

Місцеві вибори проводяться кожні п'ять років для обрання сільських, селищних, міських, районних та обласних голів та депутатів місцевих рад. Згідно з чинними конституційними нормами, вони проводяться в останню неділю жовтня місяця п'ятого року повноважень.

Поки діє воєнний або надзвичайний стан, вибори Президента України, парламентські вибори і місцеві вибори не можуть бути організовані, а представники відповідних інститутів продовжують виконувати свої повноваження до скасування воєнного або надзвичайного стану.

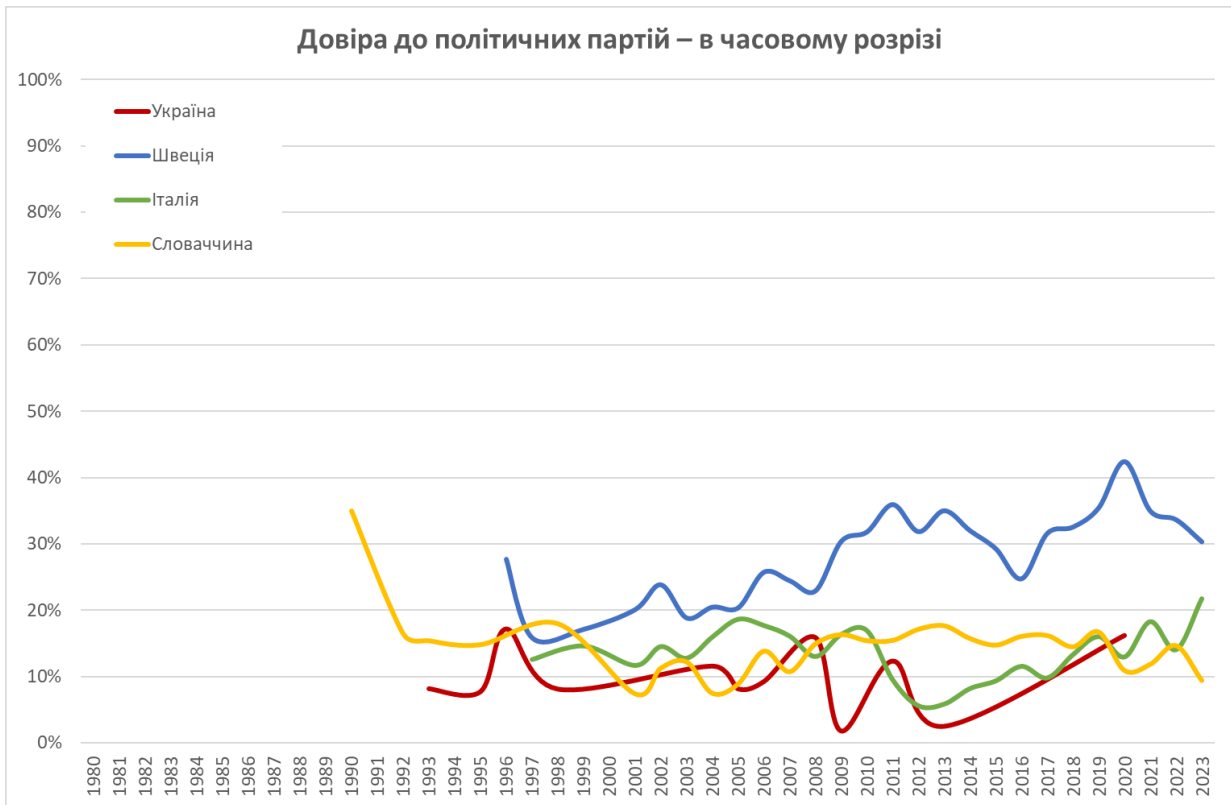
Хоча право голосу має будь-який громадянин України, якому на день виборів виповнилося 18 років, кандидати повинні бути не молодше 18 років, щоб балотуватися на місцевих виборах, не молодше 21 року, щоб претендувати на місце в Парламенті, і не молодше 35 років, щоб бути обраним Президентом.

Наразі в Україні існує кілька десятків політичних партій, але лише кільком з них вдалося отримати місця в парламенті. Цікаво, що на останніх виборах близько половини місць, отриманих на місцевих виборах, належать представникам, які не пов'язані з жодною з партій, представлених у парламенті. Існування кількох політичних партій, що виражають різні ідеологічні погляди, є необхідною умовою демократичної конкуренції. Найбільш помітна роль політичних партій полягає в організації кандидатів для участі в різних видах виборів, які проводяться в країні. Зазвичай, політичні партії об'єднують людей, які поділяють і просувають схожі політичні погляди або політичні цілі. З цієї точки зору, різні політичні партії можуть виражати різні точки зору, що існують у суспільстві, на питання, які є актуальними для суспільного порядку денного. Це не виключає існування або обрання незалежних кандидатів або партій, які не мають чітко визначеної ідеології або політичних цілей.

Коли людей запитують про їхню довіру до політичних партій, вони можуть плутати або пов'язувати її з довірою до конкретної партії або до схожих політичних партій. Через це іноді буває досить складно її оцінити. Водночас, дані, зібрані в різних країнах і в різні періоди, часто показують, що політичні партії загалом є одним з найменш довірених політичних інститутів. Тому, вивчаючи рівень довіри до політичних партій, ми можемо мати різні очікування щодо того, про що можуть свідчити певні показники в конкретному національному контексті.

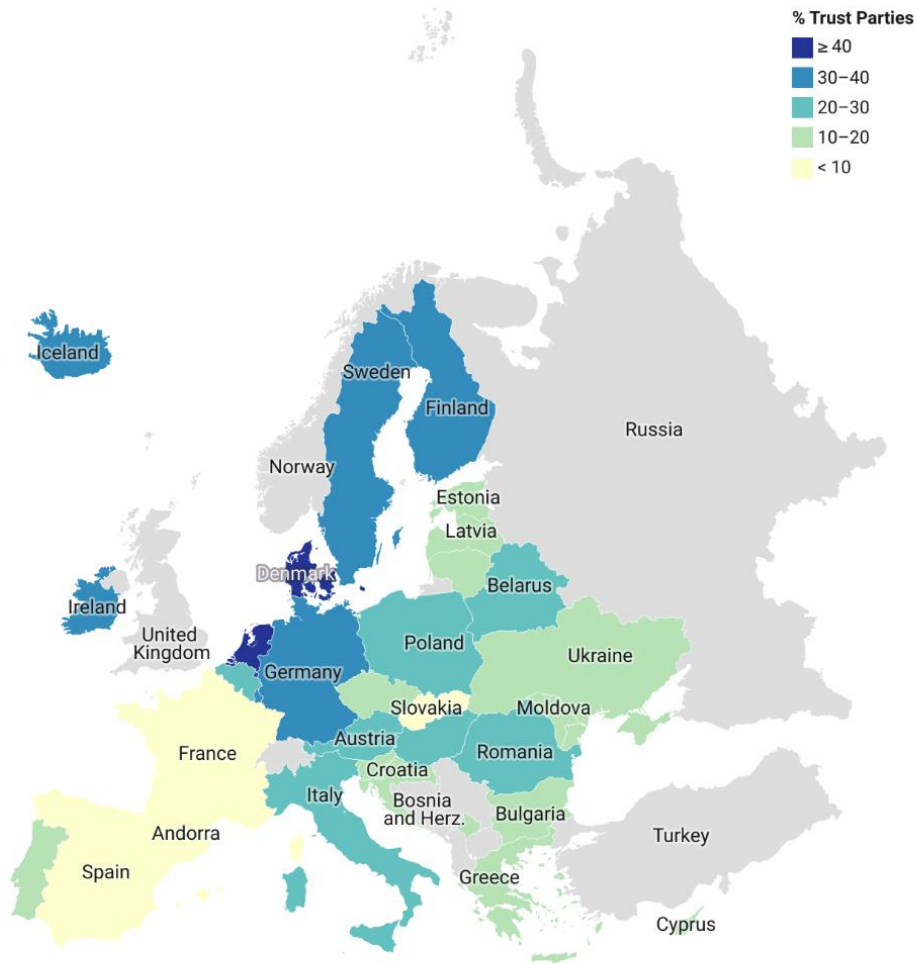
Як зазначалося вище, довіра до політичних партій є нижчою, ніж довіра до уряду чи парламенту. Відсоток українців, які заявляють, що довіряють політичним партіям, коливається на рівні 10%, що приблизно вдвічі менше, ніж рівень довіри до законодавчої та виконавчої влади. Ми бачимо подібні рівні в Італії та Словаччині, але вищі рівні у Швеції. Цікаве питання для обговорення: якщо парламент складається з людей, висунутих політичними партіями і обраних за партійними списками, як так сталося, що українці вдвічі більше довіряють парламенту, ніж політичним партіям?

Дані за 2023 рік, представлені на карті Європи, показують, що за рівнем довіри до політичних партій Україна перебуває в групі країн з рівнем довіри нижче середнього, до якої також входять такі країни, як Болгарія, Греція, Португалія та країни Балтії. Чи є ще якісь групи країн, які виділяються на цій карті?

Trust in Political Parties, 2023

(% trust)

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

В.5 Судова система

В Україні існує кілька типів судів. **Суди загальної юрисдикції** розглядають справи, пов'язані з **цивільним, кримінальним або адміністративним правом**. Вони ієрархічно організовані в районні суди, апеляційні суди та Верховний Суд України. Існує також окремий **Конституційний Суд**, який є найвищим судом з усіх конституційних питань, але не вважається частиною судової системи і є незалежним від будь-якого іншого органу державної влади. З 2019 року **Вищий антикорупційний суд України** також займається виключно корупційними справами.

Коли судді намагаються вирішити юридичну справу, вони враховують насамперед положення Конституції та чинного **законодавства**. Однак, з метою забезпечення узгодженості, вони також повинні враховувати попередні рішення у подібних справах (тобто **судову практику**) або **принципи права**, що впливають з практики та/або **наукових праць у галузі права**.

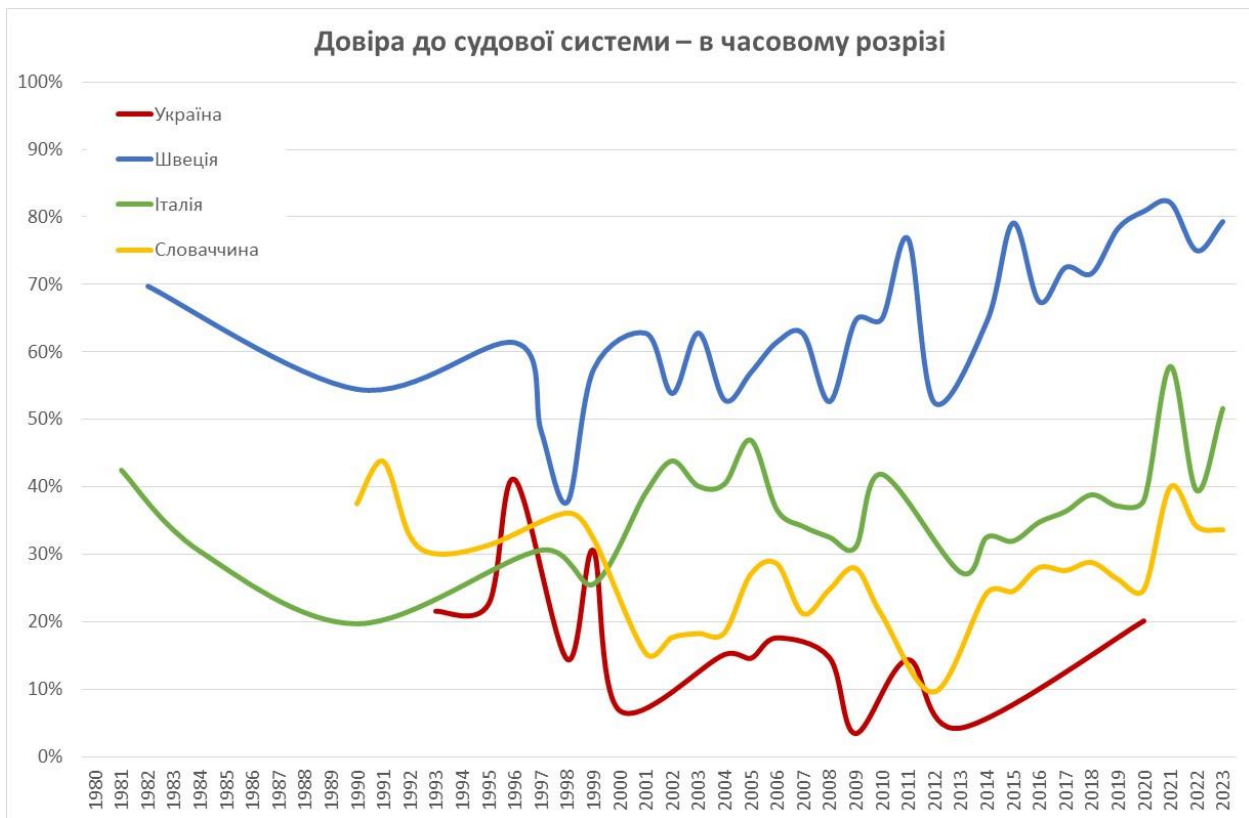

У демократичних країнах судді та всі інші також повинні поважати **верховенство права**. Простіше кажучи, це означає, що ніхто не може бути вище закону. Це має відбуватися не лише під час застосування законів, але й під час їх розробки; отже, ті, хто створює закони, також повинні їм підкорятися і не надавати привілеїв, які б ставили їх вище за закон.

Інституційно, щоб уникнути потенційного конфлікту, ті, хто застосовує закон, не повинні збігатися з тими, хто його розробляє, а ті, хто розробляє або зобов'язаний виконувати закон, не повинні збігатися з тими, хто тлумачить і судить про те, як закон застосовується. Це принцип **поділу влади**, і він необхідний для забезпечення **незалежності правосуддя**.

Як і інші країни, Україна також є частиною ширшої мережі міжнародних угод, які створили міжнародні норми та стандарти, що діють і на національному рівні. Два найбільш значущих таких набори норм пов'язані із законодавством ЄС та правами людини відповідно.

країнські судді також повинні завжди враховувати аспекти **прав людини**, особливо якщо вони стосуються принципів та юриспруденції, що впливають з практики **Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ)**. З 1995 року Україна є членом Ради Європи і, відповідно, підписала *Європейську конвенцію з прав людини*. Найвищою інстанцією для тлумачення цієї конвенції є ЄСПЛ, судовий орган Ради Європи. Якщо громадянин України вважає, що його права людини були порушені і він вичерпав усі можливі засоби правового захисту в національній судовій системі України, він може подати свою справу до ЄСПЛ. Якщо ЄСПЛ виносить рішення на користь позивача, Україна зобов'язана виконати це рішення, а в деяких випадках - сплатити значні штрафи за кожен день прострочення виконання рішення.

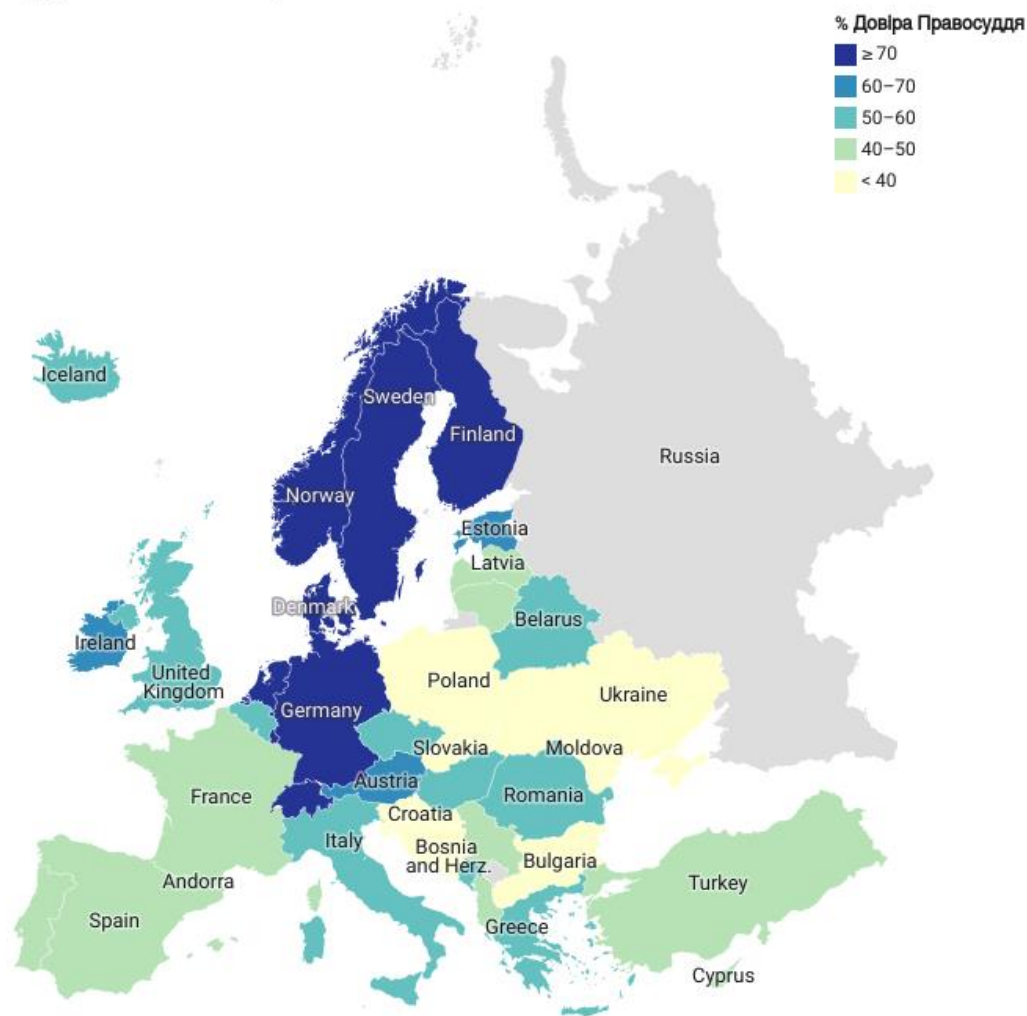
Коли люди висловлюють свою довіру до української судової системи, вони можуть не обов'язково висловлювати задоволення чи незадоволення самою системою або юристами, а дуже особистий досвід, пов'язаний з несправедливою ситуацією, в якій вони опинилися, що може бути навіть не пов'язано з тим, як функціонує правосуддя, що здійснюється через українські суди. Вони також можуть висловлювати реакцію, пов'язану з більш широкими демократичними аспектами, такими як, наприклад, сприйняття незалежності правосуддя або того, як застосовується принцип верховенства права. Не в останню чергу, оцінюючи свою довіру до української судової системи, різні люди можуть мати різний рівень знань про неї або про зв'язок української правової системи з міжнародним режимом прав людини.

Згідно з даними, представленими на діаграмі, українці мають досить низький рівень довіри до судової системи. Незважаючи на коливання, які є нормальним явищем з року в рік, довіра до судової системи знижувалася протягом 2009-2012 років, і лише останнє десятиліття свідчить про зростання відсотка українців, які довіряють судовій системі. При оцінці стану демократії рівень довіри до судової системи є одним з найважливіших показників. Довіра до уряду та парламенту також є важливими показниками, але на довіру до цих інституцій може впливати не лише їхня діяльність, але й ідеологія партій, які їх контролюють. Відомо, що люди оцінюють одну й ту саму інституцію, наприклад, парламент, краще, якщо парламент контролюється їхньою улюбленою політичною партією, або гірше, якщо їхня улюблена партія перебуває в опозиції.

Для порівняння, довіра до судової системи менше залежить від того, хто перебуває при владі, а хто в опозиції, і більше ґрунтується на оцінці того, як працює судова система. З цієї точки зору, для демократії краще мати високий рівень довіри до судової системи, і викликає занепокоєння, коли довіра до судової системи знаходиться на досить низькому рівні. За останніми даними, Україна входить до групи

країн з найнижчим рівнем довіри до судової системи, разом з такими країнами, як Польща, Словаччина, Молдова та Болгарія.

Довіра до судової системи, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

В.6 Європейський Союз

Європейський Союз - це міжнародна організація, унікальна система управління, а також відкритий проєкт політичної та економічної інтеграції в межах Європи.

Як **проєкт**, він був політично започаткований у 1950-х роках шістьма європейськими державами (Бельгією, Францією, Німеччиною, Італією, Люксембургом та Нідерландами) шляхом створення спочатку трьох окремих міжнародних організацій - Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС), Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом). Їх початкова роль полягала у сприянні економічній відбудові та зменшенні ймовірності нових військових конфронтацій після Другої світової війни, а також у **(відновленні) довіри між країнами-членами**. Для цього засновники реалізували на практиці дуже сміливу на той час ідею: замість звичайної міжнародної ізоляції тих, хто програв війну, проєкт об'єднав колишніх суперників і створив **наднаціональну систему управління**, яка дозволила ресурсам та галузям, що могли сприяти розробці зброї, перебувати під

спільним наглядом і використовуватися в першу чергу для економічного розвитку всіх членів.

Від самого початку ці три організації мали спільні цілі, а невдовзі після заснування - і всю свою інституційну структуру. Спочатку ця структура складалася лише з чотирьох основних органів - **Європейської Комісії (ЕК)**, **Європейського Парламенту (ЄП)**, **Ради Міністрів** та **Європейського Суду (ЄС)**. Кожен з цих органів був створений для виконання певної функції: ЕК є наднаціональним наглядачем, який забезпечує дотримання місії проєкту та організацій, що її виражають; ЄП представляє інтереси громадян

держав-членів; Рада збирає представників держав на рівні міністрів у сферах, що мають відношення до сфери діяльності ЄОВС, ЄЕС та Євратому; а Суд ЄС забезпечує правову узгодженість інституційного та політичного розвитку всієї системи.

У **1960-х роках** цей унікальний правовий та інституційний механізм трьох різних міжнародних організацій, що розвивали спільну наднаціональну систему управління, став неофіційно називатися **Європейським співтовариством**. У **1980-х і 1990-х роках**, у міру того, як члени розширювали і поглиблювали свою політичну співпрацю у сфері зовнішньої політики і політики безпеки, а також у питаннях поліції і судочинства, проєкт зазнав подальшого інституційного реформування і офіційно прийняв свою нинішню назву - **Європейський Союз (ЄС)**. Приблизно в той же час, з метою подальшого сприяння економічній інтеграції, країни-члени почали узгоджувати свою економічну політику і, врешті-решт, більшість з тих, хто був економічно готовий до цього, прийняли спільну валюту - **ЄВРО**. Цей безперервний процес економічної інтеграції відомий як Економічний і валютний союз (ЕВС), тоді як політичні, політико-правові та інституційні аспекти іноді називають політичним союзом. У **2009 році**, після подальших інституційних реформ, необхідних у зв'язку зі зростанням складності цієї системи управління, ЄС перетворився на **юридично окрему міжнародну організацію**.

Оскільки співпраця між членами виявилася успішною, інші країни зацікавилися можливістю приєднатися до цього проєкту, і деякі з них врешті-решт приєдналися. З моменту заснування Союзу відбувалося кілька разів розширення членства (тобто **хвиль розширення**): у 1973 році (Данія, Ірландія, Велика Британія), 1981 році (Греція), 1986 році (Португалія, Іспанія), 1995 році (Австрія, Фінляндія, Швеція), 2004 році (Кіпр, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія, Естонія), 2007 році (Болгарія, Румунія) і 2013 році (Хорватія). Наразі, після виходу Великої Британії з Союзу у 2020 році, він налічує **27 членів**, а ще дев'ять країн (Албанія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Молдова, Чорногорія, Північна Македонія, Сербія, Туреччина, Україна) є кандидатами на вступ до Союзу.

Спочатку **критерії приєднання** були обмежені невеликим набором техніко-економічних вимог і політичною згодою вже існуючих членів. Однак у 1990-х роках, коли значна кількість країн виявила зацікавленість у приєднанні до угоди, а проєкт ставав дедалі складнішим, було розроблено більш комплексний набір критеріїв. Нині вони широко відомі як Копенгагенські критерії (за назвою міста, де в 1993 році відбулася зустріч на високому рівні, на якій були встановлені ці правила), їх можна згрупувати в три категорії - **політичні критерії** (тобто наявність і стабільність інститутів, які гарантують демократію, верховенство права, права людини, повагу і захист меншин); **економічні критерії** (тобто функціонуюча ринкова економіка, здатна впоратися з конкуренцією і ринковими силами); **технічні критерії** (тобто адміністративна та інституційна спроможність імплементувати вже існуючий масив законодавства ЄС, а також виконати всі зобов'язання, що з нього випливають).

Ці критерії тісно пов'язані з **цінностями і принципами**, на яких був заснований ЄС: демократія, верховенство права, свобода, рівність, людська гідність, права людини, сприяння миру, добробут громадян, соціальна солідарність, суворе дотримання міжнародного права, а також науково-технічний прогрес. Додаткові цінності та принципи також з'явилися в міру того, як були визначені нові виклики. Наприклад, зараз ми краще усвідомлюємо наш вплив на навколишнє середовище і складні взаємозв'язки між навколишнім середовищем, економікою і суспільством. З цих причин ми в Європейському Союзі також прагнемо розвиватися більш стійкими шляхами, які враховують не лише економічне зростання, але й соціальні та екологічні проблеми. Однак усі ці цінності та принципи, а також зусилля, спрямовані на їхнє втілення на практиці, впливають не лише на майже півмільярда громадян ЄС. Наприклад, Союз є однією з найбільших економік і ринків у світі, що приваблює велику кількість торговельних партнерів. Якщо вони хочуть отримати доступ до ринку ЄС, вони повинні відповідати стандартам і правилам ЄС. ЄС також є найбільшим донором розвитку та гуманітарної допомоги у світі, і він обумовлює виділення своїх фондів розвитку повагою до своїх цінностей і принципів. Подібним чином, ЄС також має найвищі стандарти на глобальному рівні щодо захисту приватних даних та захисту прав споживачів. Як такі, ці стандарти не лише можуть слугувати взірцем для інших країн і, таким чином, впливати на глобальний порядок денний з цього питання, але й мають бути прийняті міжнародними компаніями, які хочуть працювати в ЄС. З цієї точки зору, репутацію та довіру до Європейського Союзу не можна розуміти як такі, що обмежуються лише територією країн-членів ЄС або інституцій ЄС.

Завдяки різним міжнародним угодам інші країни також частково користуються системою управління та стандартами ЄС. Особливо помітною для економічної інтеграції європейського континенту є **Європейська економічна зона (ЄЕЗ)** - угода між, з одного боку, країнами-членами ЄС та, з іншого боку, Ісландією, Ліхтенштейном і Норвегією. Набувши чинності в 1994 році, ця угода створила більший єдиний ринок між членами ЄС і трьома додатковими країнами. Іншими словами, як в межах ЄС, так і в межах національного ринку, люди, товари, послуги та капітали можуть вільно пересуватися в межах ЄЕЗ з економічної точки зору. Наприклад, принцип свободи пересування людей гарантує, що будь-який громадянин будь-якої країни-члена ЄС або ЄЕЗ має право пересуватися, проживати і працювати в будь-якій іншій країні-члені ЄС/ЄЕЗ, а також право на рівне ставлення до себе з громадянами цієї країни-члена ЄС/ЄЕЗ. Це надає більше можливостей для розвитку людям з усіх цих країн, водночас стимулюючи взаємне навчання, співпрацю та інновації, а також дозволяє гнучкіше регулювати ринок праці, наприклад. Аналогічно, свобода руху товарів передбачає скасування митних зборів між країнами-членами ЄЕЗ, що в кінцевому підсумку

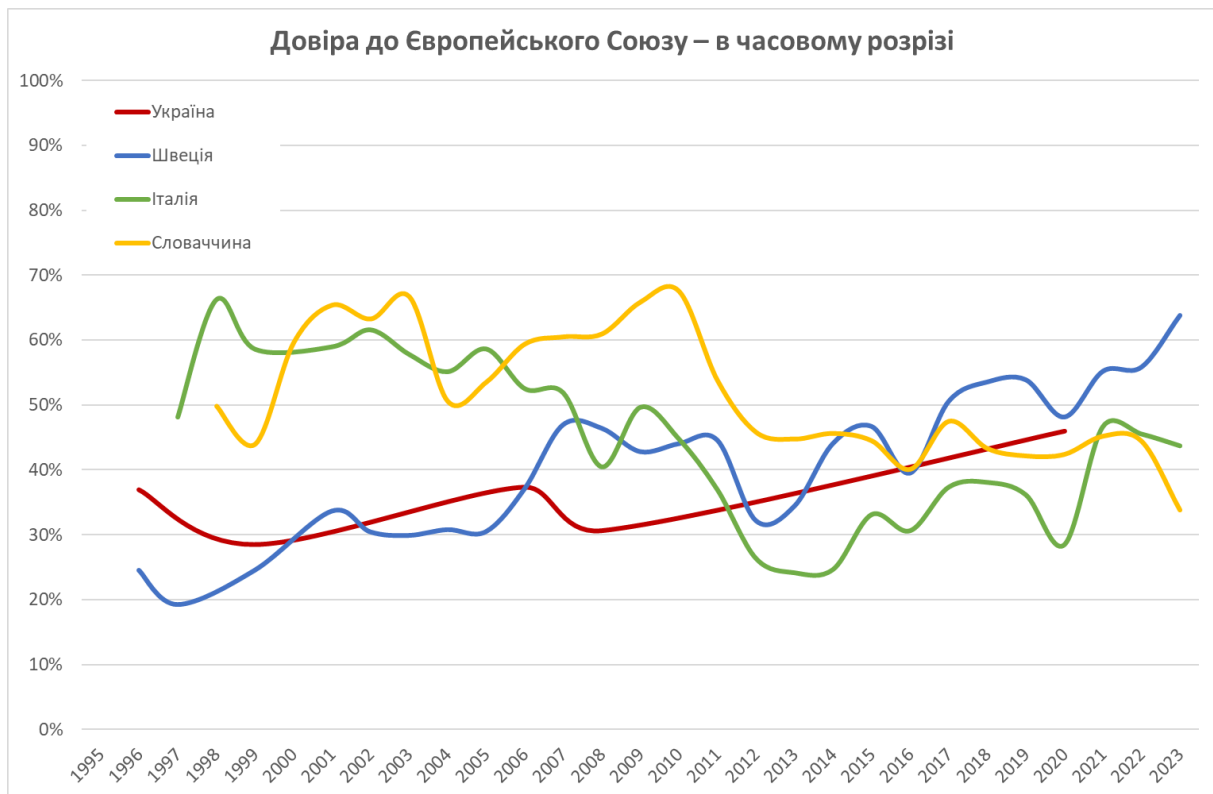
означає дешевші товари для кожного з нас, хто живе в ЄС або на більшій території ЄЗ.

Ці чотири свободи пересування - людей, товарів, послуг і капіталів - не слід плутати з **фізичною свободою пересування**. ЄС включив до своєї правової бази угоду, яка дозволяє скасувати прикордонний контроль на взаємних кордонах країн-членів, а також запровадити спільний візовий режим для міжнародних мандрівників. Території всіх країн-учасниць у сукупності відомі як **Шенгенська зона**, і наразі цей простір включає більшість, але не всі країни-члени ЄС, а також Ісландію, Ліхтенштейн, Норвегію та Швейцарію. Завдяки своєму географічному розташуванню, спеціальним угодам з деякими членами ЄС або власному візовому режиму, вільний доступ до Андорри, Монако, Сан-Марино та Ватикану також можливий. Хоча прикордонний контроль може бути відновлений у разі надзвичайних ситуацій, загальне правило полягає в тому, що в межах Шенгенської зони немає митного контролю. Хоча від цього виграють насамперед особи, яким потрібно подорожувати, найбільший вплив це матиме на весь ЄС. Наприклад, ліквідація контролю на внутрішніх кордонах економить мільярди годин очікування вантажівок, що перевозять товари, сприяючи, таким чином, більшому економічному обміну та економічному зростанню, в той час як вплив на навколишнє середовище на територіях, де розташовані ці кордони, також може бути меншим.

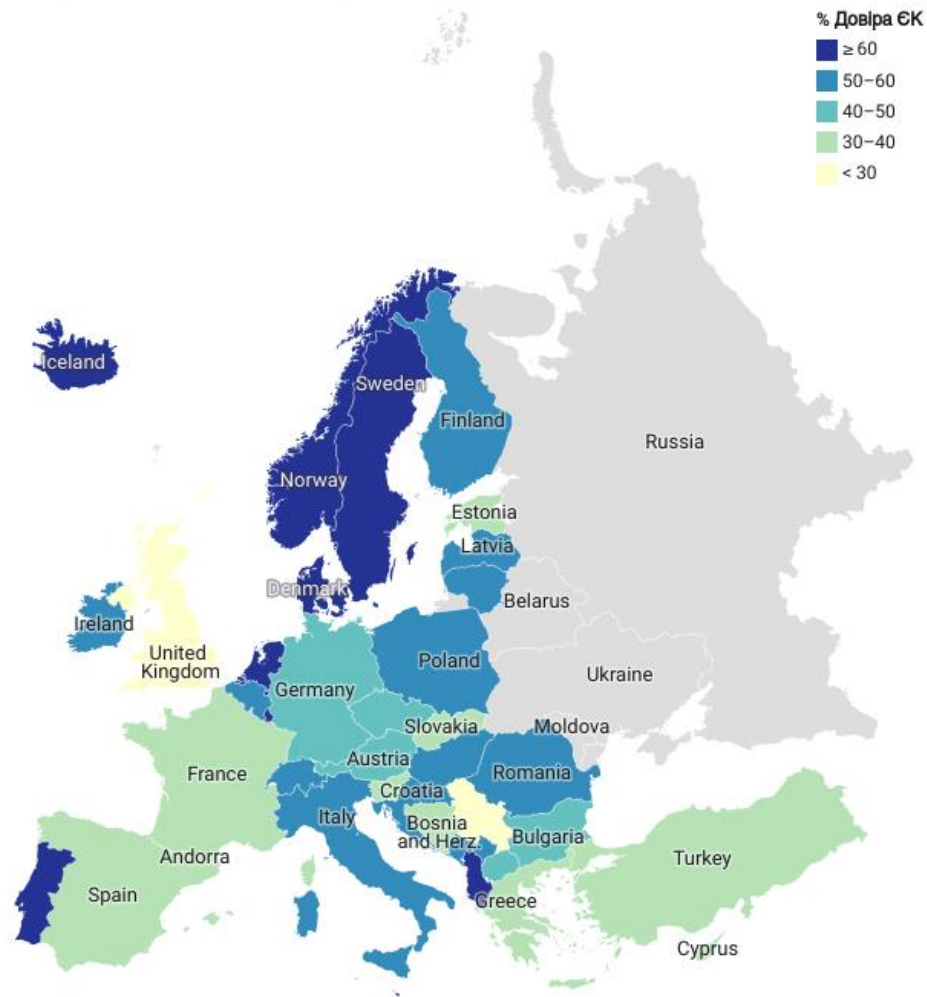
Не всі переваги, які приносить членство в Європейському Союзі, можуть бути легко помітними або негайними. Крім того, ЄС часто стикається з різними викликами, і пошук рішень і механізмів для їх подолання може зайняти певний час. З цих причин ЄС постійно шукає шляхи адаптації та вдосконалення існуючої інституційної, правової та політичної бази. Це також підкреслює той факт, що, окрім того, що ЄС є міжнародною організацією та унікальною системою управління, заснованою на демократичних цінностях і принципах, він є проєктом, який постійно розвивається. Однак його успіх залежить не лише від ефективності та швидкості адаптації до старих чи нових викликів, але й від довіри, яку ми йому надаємо.

На цю довіру може впливати багато факторів, у тому числі й ті, що не мають прямого відношення до діяльності Європейського Союзу. Наприклад, спосіб, у який інформація про діяльність ЄС та його інституцій поширюється і доходить до широких верств населення, може суттєво вплинути на рівень і точність знань про ЄС та його діяльність. Існування і поширеність дискурсів, які спотворюють або вигадують факти, або посилюють можливо законні побоювання, але таким чином, що породжують страх і ненависть, впливають на рівень довіри, що, в свою чергу, може зменшити силу Союзу і його здатність ефективно захищати свої цінності і принципи. Не в останню чергу, довіра до ЄС може означати багато різних речей для різних людей, залежно, наприклад, від їхнього віку або їхнього зіткнення з різними економічними, соціальними та/або екологічними проблемами.

Україна подала заявку на членство в ЄС у 2022 році, а наступного року отримала статус кандидата. Процес вступу може бути тривалим, оскільки для досягнення всіх копенгагенських критеріїв може знадобитися чимало років. Однак, розпочата гармонізація законодавства та інституцій вже забезпечує доступ до деяких переваг членства в ЄС ще до того, як його буде отримано. Відтоді, як показує червона лінія на графіку вище, відсоток українців, які довіряють ЄС, повільно зростає, з деякими коливаннями, наблизившись до 50% у 2020 році, останньому році, за який є дані.

Довіра до Європейської Комісії, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

Порівняння з іншими країнами вказує як на спільні риси, так і на відмінності. Мабуть, найбільша різниця помітна між Україною та Італією: в той час як довіра до Європейського Союзу зростає в Україні, в Італії зміни відбулися в протилежних напрямках - довіра до ЄС серед італійців знизилася.

Дані щодо довіри до ЄС за 2023 рік показують, що Україна має середній рівень довіри (для України останній рік, за яким є дані, - 2020). Ті, хто порівнює цю карту з тими, що показують довіру до національних інституцій, ймовірно, помітять низку цікавих відмінностей. Наприклад, довіра до ЄС, як правило, вища в посткомуністичних країнах, таких як Польща, Румунія чи країни Балтії. Вона також має тенденцію бути вищою серед країн, які ще не є членами ЄС, але хотіли б приєднатися до нього, таких як Албанія, Молдова чи Україна. Певною мірою це можна пояснити тим, що ці країни мають більше переваг від членства в ЄС. Водночас деякі з країн-засновниць ЄС (Франція, Італія, Німеччина) мають середній та низький рівень довіри до ЄС у 2023 році. Якими факторами можна пояснити, що члени-засновники мають меншу довіру до організації, яку вони створили, ніж нові члени?

В.6.1 Європейський парламент

Європейський Парламент (ЄП) є однією з чотирьох основних інституцій Європейського Союзу, поряд з Європейською Комісією, Радою та Європейським Судом. Він має насамперед законодавчі, бюджетні та наглядові повноваження. Зокрема, разом з Радою, яка представляє інтереси урядів країн-членів ЄС, ЄП ухвалює законодавство ЄС і голосує за річний бюджет Європейського Союзу. Він також контролює і наглядає за роботою

інших інституцій ЄС, насамперед Європейської Комісії, яка є головним виконавчим органом Союзу.

Створений спочатку як парламентська асамблея Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС), Європейський парламент отримав свою назву, коли став спільним парламентським органом Європейського співтовариства, попередником проєкту та організації, яку сьогодні ми називаємо Європейським Союзом.

До 1979 року члени Європейського парламенту (депутати Європарламенту) призначалися парламентськими партіями кожної з країн-членів, тобто партіями, які були представлені в національному парламенті після виборів до національного парламенту. Розподіл місць, виділених кожній країні, буде пропорційно відображати політичний склад національного парламенту.

З 1979 року населення країн-членів може безпосередньо обирати депутатів Європарламенту через загальне і вільне голосування. Європейські вибори проводяться кожні п'ять років у кожній країні-члені для обрання депутатів Європарламенту від цієї країни. Місця, виділені кожній країні, розподіляються

пропорційно між партіями та кандидатами, які беруть участь у відповідному турі європейських виборів у цій країні.

Нещодавно з'явилися дискусії про можливість створення транснаціональних списків, і було зроблено кілька юридичних кроків для того, щоб ця можливість була реалізована на практиці. Це означало б, що на додаток до місць, виділених для кожної країни, громадяни ЄС могли б також голосувати за загальноєвропейські списки, які включали б кандидатів з різних країн, але на даний момент ця пропозиція ще не реалізована.

Будь-який громадянин ЄС може бути кандидатом і голосувати на виборах до Європейського парламенту. Громадяни ЄС, які проживають в іншій країні ЄС, можуть голосувати і балотуватися там. Ці правила діють у всіх країнах-членах ЄС. Кожна країна може також мати додаткові або специфічні правила щодо правомочності кандидатів, мінімального виборчого віку або виборчих алгоритмів для заповнення місць, виділених для відповідної країни-члена. Однак національне законодавство про європейські вибори не повинно суперечити загальним правилам проведення виборів в ЄС.

Загальна кількість місць у Європарламенті не може перевищувати 751, і вони відкриті для виборів одночасно. На період 2019-2024 років ЄП мав 705 місць. На період 2024-2029 років відкриті для виборів 720 місць. Кількість місць, що виділяється кожній країні-члену ЄС, визначається перед кожними виборами пропорційно до чисельності населення. Це означає, що держави з більшим населенням мають більше місць, тоді як менші країни мають менше місць. Наприклад, у виборчому циклі 2024-2029 років мінімальна кількість депутатів Європарламенту від країни становить 6, а максимальна - 96.

На відміну від більшості парламентських асамблей міжнародних організацій, в Європейському парламенті представлені не уряди, а громадяни держав-членів. Фактично, з самого початку ЄП більше нагадував національний парламент, ніж парламентську асамблею міжурядової організації, і наразі він вважається **єдиною у світі транснаціональною асамблеєю, яка обирається прямим голосуванням.**

На практиці це означає, що після обрання депутати Європарламенту повинні представляти інтереси всіх громадян ЄС та ЄС в цілому, а не лише інтереси своїх виборчих округів. У той же час, замість того, щоб розсаджувати депутатів за національною приналежністю, вони групуються в першу чергу за **партійною** приналежністю, тобто за певною політичною ідеологією. У Європейському парламенті політичні партійні сім'ї визнаються шляхом створення офіційних **партійних груп**, які вимагають наявності щонайменше 23 депутатів від щонайменше чверті країн-членів. Наразі існує сім таких груп, три з яких представлені безперервно з моменту заснування ЄП. До складу ЄП також можуть входити депутати, які не належать до жодної групи.

Окрім груп політичних партій, Європейський парламент поділяється на комітети та делегації. Робота в **комітетах** є основою парламентської діяльності, оскільки саме тут депутати Європарламенту можуть **пропонувати, вносити поправки та ухвалювати законодавчі пропозиції або звіти**. Комітети займаються переважно конкретними сферами політики, які відносно не змінюються від одного парламентського терміну до іншого, але також можуть створюватися тимчасові або нові комітети. Кожен комітет збирається двічі на місяць, і його робота є публічною. У складі **делегацій** Європарламенту євродепутати відповідають за підтримання зв'язків між ЄП та

країнами, що не входять до складу ЄС, або міжнародними організаціями. У всій цій діяльності євродепутати повинні підтримувати цінності та принципи ЄС.

Політичну координацію та публічне представництво всієї інституції забезпечує **Президент**, який обирається на два з половиною роки з правом переобрання. Президент і лідери груп політичних партій формують **Конференцію президентів**, яка є політичною структурою, що організовує основну роботу ЄП, а також політичний розподіл комітетів і делегацій.

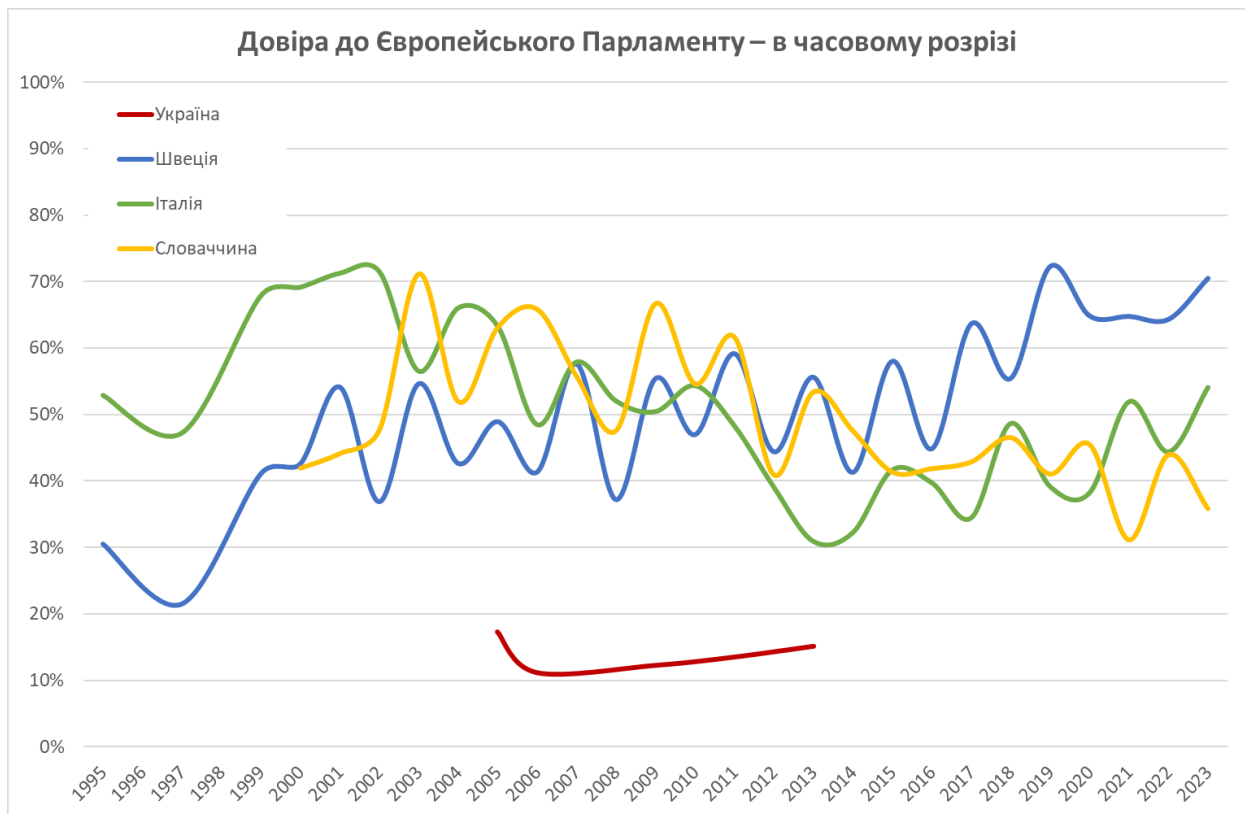
Діяльність Європейського Парламенту, а також кожного депутата Європарламенту має бути прозорою. Всі громадяни ЄС мають право доступу до документів ЄП, а найважливіші документи доступні всіма мовами ЄС. Контактні дані всіх депутатів Європарламенту та їхніх співробітників є публічними, і громадяни ЄС можуть звертатися з питаннями до будь-якого депутата. ЄС також має публічний реєстр прозорості лобістської діяльності, який використовується Європейським Парламентом, а також Європейською Комісією та Радою. Жодна організація не може займатися лобістською діяльністю з депутатами Європарламенту без попередньої реєстрації на цій платформі, а основні деталі зустрічей між депутатами Європарламенту та такими організаціями є публічними через цей реєстр.

Україна наразі є країною-кандидатом і поки що не проводить виборів до Європейського парламенту. Однак основні політичні групи Європейського парламенту є частиною великих європейських сімей політичних партій, заснованих на ідеологічній спорідненості. Вони можуть бути об'єднані у федерації або асоціації партій на європейському рівні. Важливою частиною процесу європейської інтеграції є діалог з цими об'єднаннями, а згодом і вступ українських партій до них.

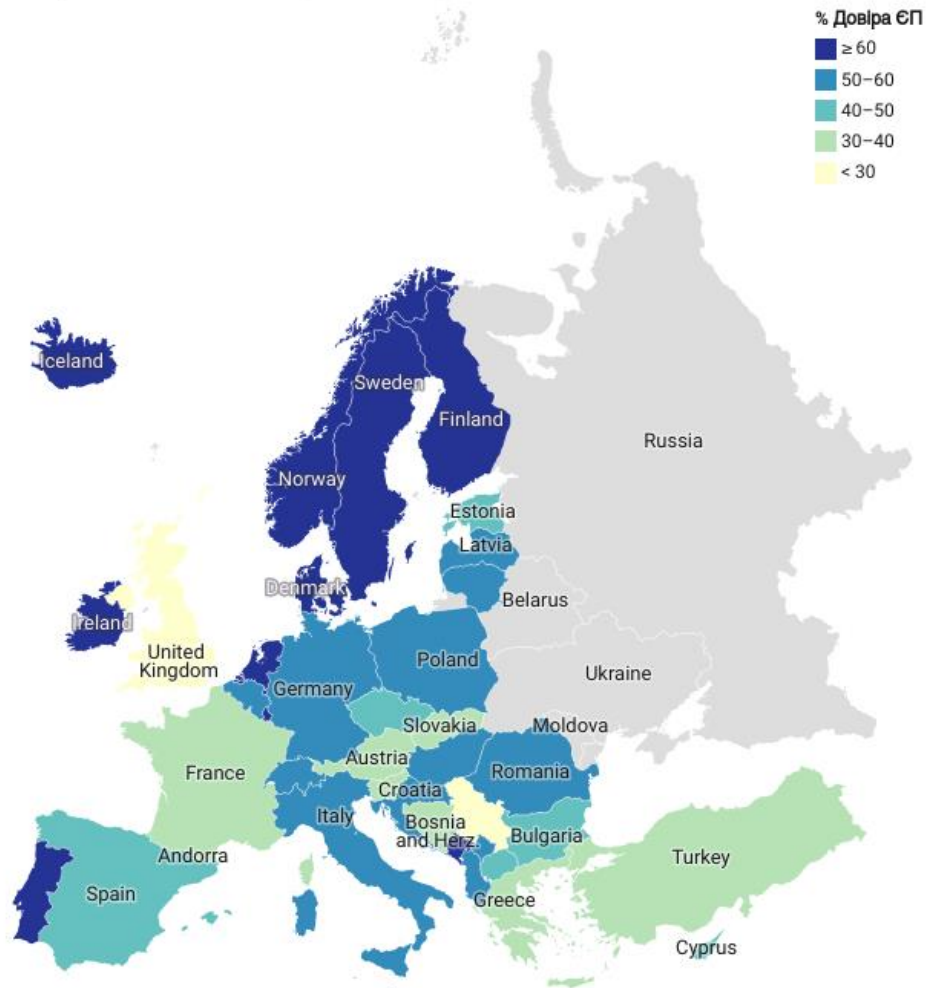
Оскільки люди мають різні політичні симпатії, а також різний досвід та очікування щодо ролі депутатів Європарламенту, довіра до Європарламенту може стосуватися різних речей. Результати діяльності політичних партій у національних парламентах або популярність Президента ЄП також можуть впливати на сприйняття діяльності Європейського Парламенту. Крім того, не всі люди, які мають думку про Європарламент, можуть знати багато про його діяльність, і деякі інші фактори можуть впливати на ставлення до нього.

На жаль, існує не так багато інформації щодо довіри українців до Європейського парламенту. Єдині наявні дані охоплюють період 2005-2013 років, і вони показують дуже низький рівень довіри до Європейського Парламенту (від 10% до 20%). Звичайно, на цей низький рівень впливає той факт, що Україна ще не є країною-членом ЄС, і що багато українців можуть не знати, що саме являє собою Європейський парламент, і як він може впливати на їхнє життя.

Незважаючи на те, що інформація щодо України за 2023 рік відсутня, на карті вище показано рівень довіри до Європейського парламенту в решті країн Європи. Як і очікувалося, найнижчий рівень довіри зафіксовано у Великій Британії, де прихильники Brexit все ще активні, та в деяких країнах Західних Балкан. З іншого боку, найвищий рівень довіри до ЄП зафіксований у скандинавських країнах, Ірландії, Португалії, Данії та інших.

Довіра до Європейського Парламенту, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

V.6.2. Європейська комісія

Європейська Комісія (ЄК) є однією з чотирьох основних інституцій Європейського Союзу, поряд з Європейським Парламентом, Радою та Європейським Судом. Вона має переважно **виконавчі повноваження**. Це означає, що вона здійснює нагляд за застосуванням законодавства ЄС і, спираючись на загальні напрямки, визначені Радою, формує стратегії ЄС та пропонує нове законодавство і політику ЄС. Разом з державами-членами вона також виконує бюджет ЄС. Водночас вона відіграє важливу роль в управлінні міжнародними відносинами Європейського Союзу, зокрема, у розробці політики міжнародного співробітництва, наданні гуманітарної допомоги та допомоги у сфері розвитку іншим країнам, координації роботи представництв ЄС у світі, а також виступає головним контактним пунктом для дипломатичних місій інших країн та міжнародних організацій при ЄС.

Європейська Комісія складається переважно з **державних службовців з усіх країн-членів ЄС**. Наразі в ній працює близько 32 000 постійних і тимчасових співробітників. Це включає значну кількість перекладачів - Європейський Союз має 24 офіційні мови, і більшість документів повинні бути доступні на всіх них. З міркувань ефективності Союз також має три робочі мови - англійську, французьку та німецьку, причому перші дві з них найчастіше використовуються в повсякденній роботі Комісії.

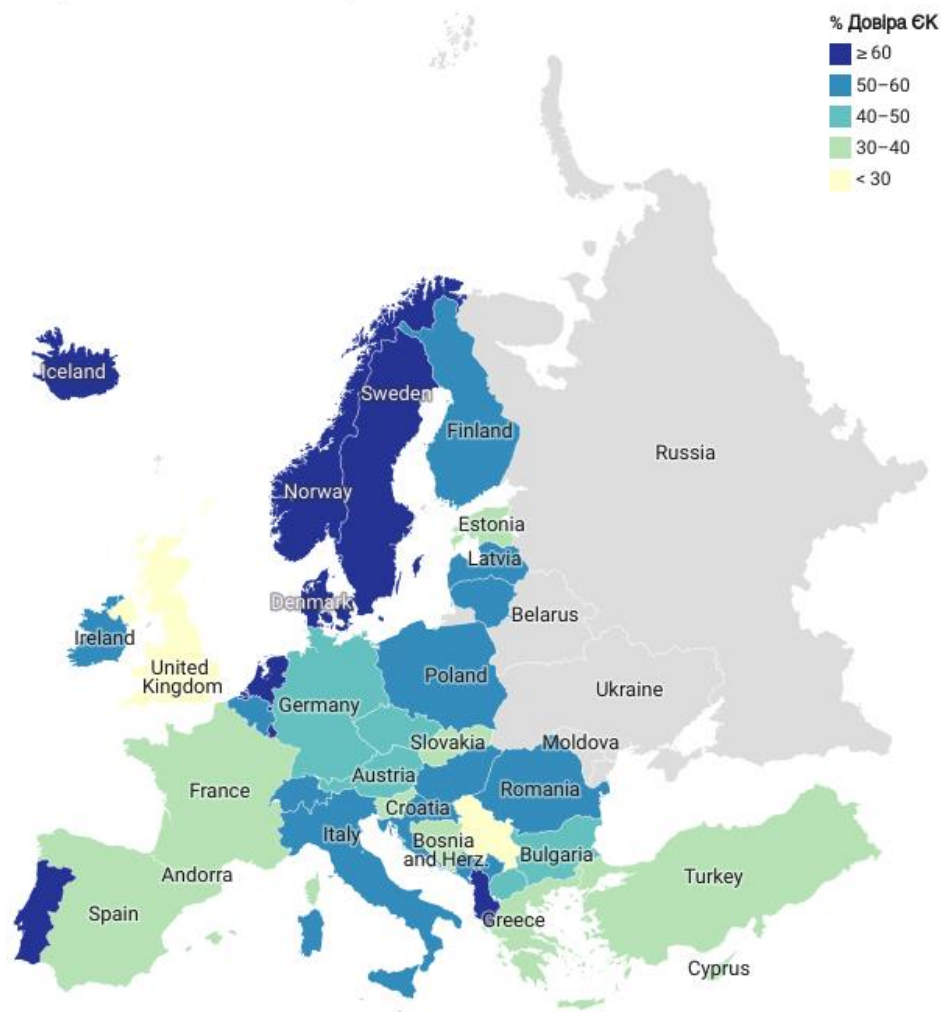
Більшість роботи в ЄК структурована навколо сфер політики, які координуються департаментами, що називаються **Генеральними директоратами (ГД)**. Вони частково подібні до міністерств у національних структурах. Адміністративно роботу Комісії координує **Генеральний секретаріат**, який відповідає за загальну узгодженість діяльності інституції за погодженням з політично призначеним керівництвом ЄК. Політично Комісію очолює **Колегія комісарів**, яку очолює **Президент**. Президент обирається Європейським

Парламентом шляхом політичних переговорів, подібно до того, як обираються прем'єр-міністри в багатьох національних парламентах Європи та світу. Комісари обираються Президентом на основі кандидатур, отриманих від кожної країни-члена ЄС, з урахуванням основних принципів різноманітності та інклюзивності, включаючи гендерний баланс. Кожен з **27 комісарів** наразі належить до різних країн-членів ЄС, але вони повинні представляти загальні інтереси Європейського Союзу та всіх його громадян в цілому та у сферах, за які вони відповідають, без дискримінації.

Говорячи про Європейську Комісію, дехто може думати про публічні виступи Президента або членів Комісії, тоді як інші можуть думати про ініціативи, що виникають в рамках цієї Комісії. Оскільки ЄК представляє загальні інтереси Європейського Союзу, багато людей часто ототожнюють діяльність Комісії з діяльністю ЄС, навіть якщо Комісія має переважно виконавчі, а не політичні повноваження, а механізми прийняття рішень Союзу включають кілька інституцій та складні механізми консультацій по всьому ЄС і з великою кількістю зацікавлених сторін. У цьому контексті довіра до Європейської Комісії може означати різні речі для

різних людей. Саме тому, намагаючись оцінити громадську думку щодо цієї інституції, важливо формулювати питання таким чином, щоб було максимально зрозуміло, що є об'єктом оцінки (наприклад, діяльність конкретного Президента, Колегії Комісарів чи Європейської Комісії в цілому) і не створювати додаткової плутанини.

Довіра до Європейської Комісії, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

Європейська Комісія відіграє важливу роль у процесі розширення Європейського Союзу. Для підтримки та координації переговорного процесу щодо вступу до ЄС один з членів Колегії Комісарів відповідає за всі питання розширення. Водночас Комісія оцінює прогрес, досягнутий країнами-кандидатами, і подає періодичні звіти до Європейської Ради. Європейська Рада, до складу якої входять глави держав та урядів країн-членів ЄС, є вищим політичним органом ЄС, який приймає рішення про прийняття країни-кандидата в члени Союзу, але лише на основі рекомендації Комісії.

Карта довіри до Європейської Комісії дуже схожа на карту довіри до Європейського Парламенту та карту довіри до Європейського Союзу, що має сенс, адже ми розглядаємо три інституції, які тісно пов'язані одна з одною. Сподіваємося, що в майбутньому ми матимемо дані і по Україні, щоб включити її до карти.

В.7 Організація Об'єднаних Націй

Організація Об'єднаних Націй - це міжнародна урядова організація (МУО), створена в 1945 році як ядро міжнародної взаємодії, спрямованої на забезпечення більшої безпеки та кращої якості життя для населення світу без дискримінації. Для цього ООН розробила міжнародну систему, засновану на правилах, яка покликана сприяти підтримці міжнародного миру і безпеки, а також заохочувати держави вирішувати - шляхом міжнародного співробітництва, добросусідських відносин і поваги до прав людини та основних свобод - економічні, соціальні, культурні та гуманітарні проблеми, з якими стикаються люди в усьому світі.

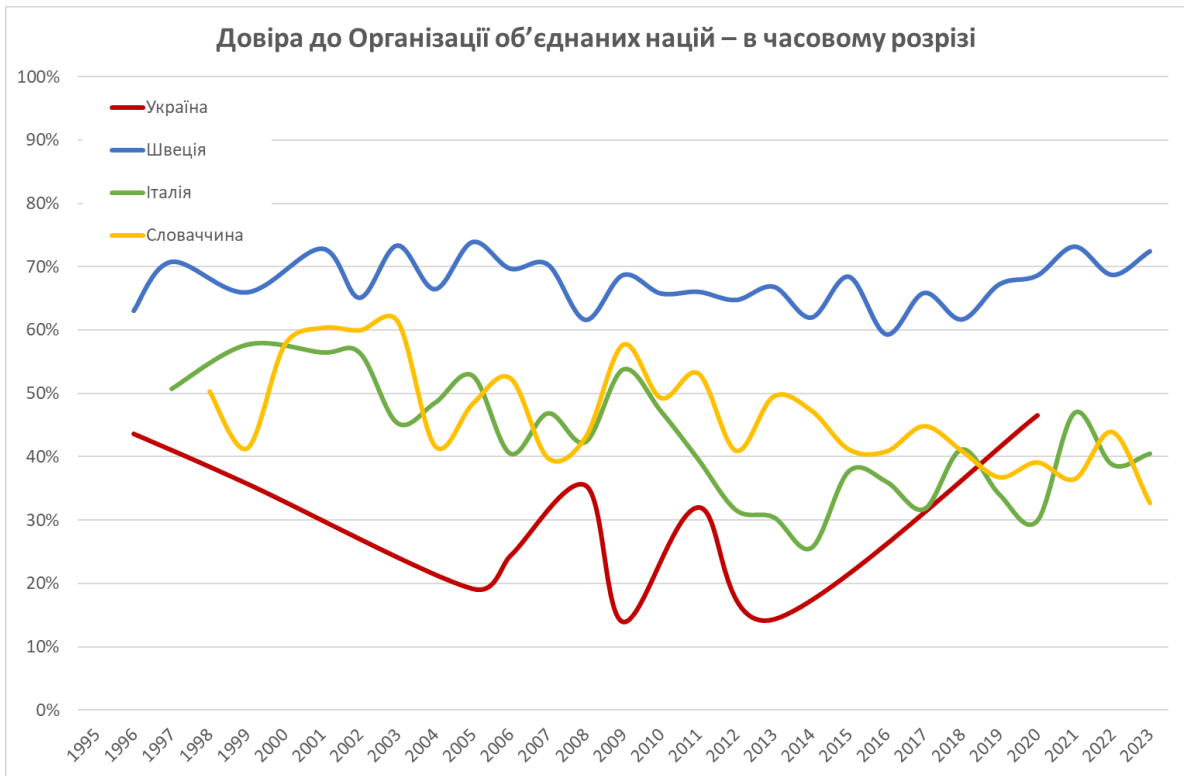
ООН є частиною складної системи взаємопов'язаних організацій та інституційних структур. У самій ООН є шість основних органів - Генеральна Асамблея, Секретаріат, Міжнародний Суд, Рада Безпеки, Економічна і Соціальна Рада, Рада з Опіки. Багато людей чули переважно про Раду Безпеки, оскільки новини про ООН часто пов'язані з тим, як організація вирішує міжнародні конфлікти, особливо ті, що можуть перерости в широкомасштабне насильство. Однак міжнародні конфлікти загалом трапляються рідко, і більшість діяльності ООН насправді пов'язана зі співробітництвом у соціальних, економічних і культурних питаннях, а також з розробкою міжнародних норм та інституцій, які могли б мирно вирішувати поточні проблеми, з якими населення світу стикається щодня. Від запобігання та подолання надзвичайних ситуацій, пов'язаних з голодом, до створення механізмів, які забезпечують більш справедливий і широкий доступ до цифрових технологій та інновацій, цей тип співпраці менш помітний для громадськості, але має важливе значення для більшості людей у світі. Заходи цього типу співпраці часто реалізуються через або за підтримки спеціалізованих установ, програм, фондів чи пов'язаних з ними організацій, таких як Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) або Світовий банк, впливаючи, таким чином, різними способами на видимість і репутацію ООН як окремої організації.

Дані про довіру до ООН, зібрані в різних країнах, часто показують, що в тих сферах, де ООН присутня через різні ініціативи, особливо ті, що спрямовані на соціальний та економічний розвиток, рівень довіри до ООН є вищим. У той же час, коли виникають насильницькі міжнародні конфлікти, рівень довіри до ООН може легко коливатися, особливо в країнах, де діяльність ООН менш відома. Не в останню чергу, оцінюючи свою довіру до ООН, різні люди можуть мати на увазі різні види діяльності, інституції або аспекти організації та ширшої системи пов'язаних з нею організацій.

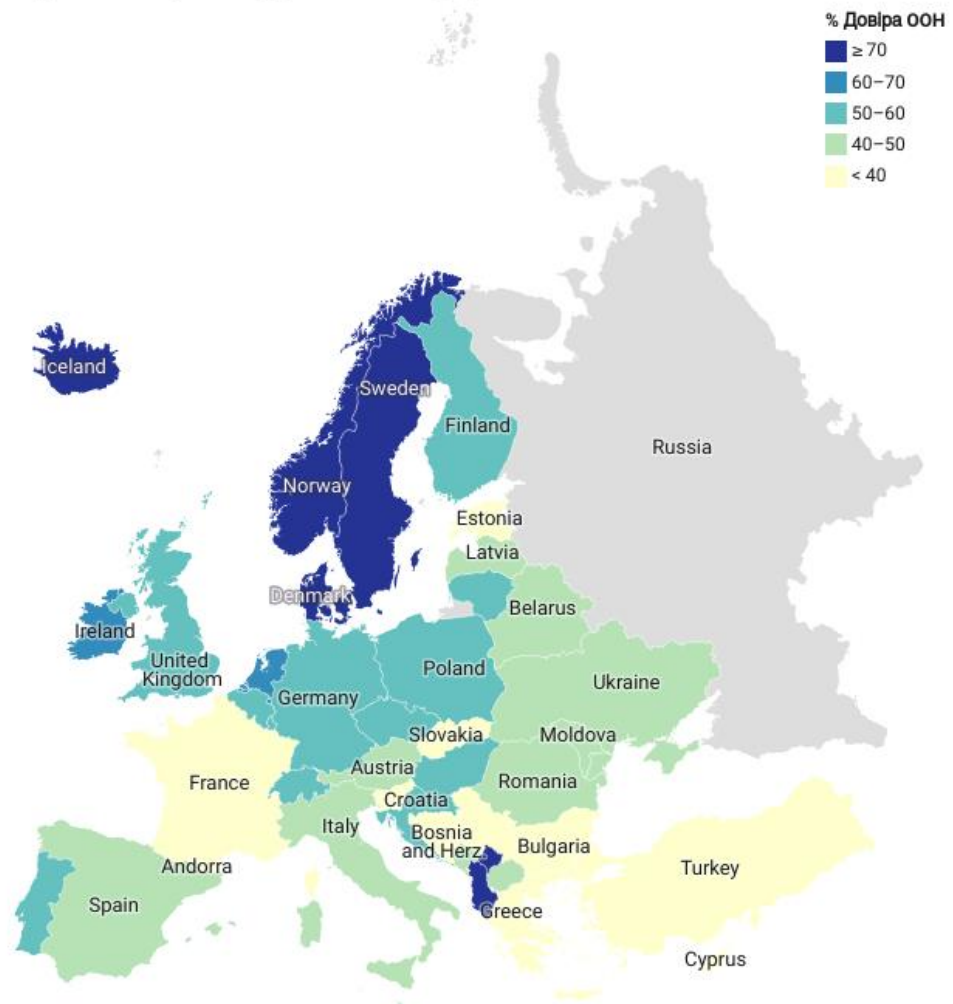
Україна є членом-засновником ООН як окрема від СРСР держава. Коли вона здобула незалежність від СРСР і змінила назву, її членство продовжилося під новою назвою. Дані на попередньому графіку показують, що довіра українців до Організації Об'єднаних Націй знижувалася з 1996 по 2009 рік, потім зростала з 2009 по 2020 рік, так що до 2020 року, останнього року, за який є дані, близько 45% українців заявили, що вони довіряють Організації Об'єднаних Націй.

Такий рівень довіри відносить Україну до групи країн з рівнем довіри до ООН нижче середнього, поряд з такими країнами, як Молдова, Румунія, Італія, Іспанія та інші.

Довіра до Організації об'єднаних націй, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

В.8 Інституційна довіра в Україні

Завершуючи розмову про довіру в Україні, ми об'єднали довіру до чотирьох національних інституцій (Уряду, Парламенту, політичних партій та судової системи) та довіру до двох міжнародних організацій, щодо яких ми маємо дані (Європейського Союзу та Організації Об'єднаних Націй), в єдиний графік, який підсумовує рівень інституційної довіри в Україні у 2020 році (останній рік, за який ми маємо дані).

Це так звана радарна або павутиноподібна діаграма, яка дозволяє дуже легко порівняти рівень довіри до кількох інституцій одночасно. Чим вищий рівень довіри, тим ближче до зовнішнього краю графіка буде лінія. Чим нижчий рівень довіри, тим ближче до центру графіка буде лінія.

На перший погляд, можна зробити низку висновків щодо інституційної довіри в Україні. По-перше, можна говорити про дефіцит довіри в українському суспільстві: рівень довіри до чотирьох національних інституцій є дуже низьким - близько 20% населення, тоді як рівень довіри до міжнародних організацій не долає 50%. По-друге, міжнародні організації користуються вищим рівнем довіри порівняно з національними інституціями. Зазвичай така різниця є показником того, що громадяни не дуже задоволені роботою національних інституцій і очікують допомоги ззовні, від міжнародних організацій.

С. Заняття в класі

Цей комплекс вправ можна використовувати в класі для ознайомлення учнів з поняттям політичної довіри.

С.1 Як ви будете довіру? (20 хвилин)

Клас ділиться на групи по 4-5 учнів. Бажано створювати групи таким чином, щоб у кожній групі були учні, які не обов'язково є близькими друзями, а скоріше однокласниками. Крім того, створення груп може бути реалізовано і за випадковим принципом. У кожній групі учням пропонується обговорити поняття довіри, як вони його розуміють. Запитання, які можуть спрямовувати їхні дискусії, наведені нижче:

- Чи довіряєте ви людям у вашій групі? Якщо так, то чому? Що змушує вас довіряти/не довіряти їм?
- Ви пам'ятаєте, як цей процес починався? Як ви почали будувати довіру до своїх однокласників?
- Чи довіряєте ви своїм викладачам?
- Загалом, чи довіряєте ви своїй школі (як установі)?
- У повсякденному житті кому/чому ви довіряєте? Чому?

Основна мета цієї вправи полягає в тому, щоб кожна група створила схему того, як розгортається процес "довіри". По суті, наприкінці вправи кожна група презентує, як, на їхню думку, здобувається довіра, і наскільки важливими є взаємність, передбачуваність, очікування та спільні цінності. Викладач відповідає за підбиття підсумків.

С.2 Як побудувати довіру (I)? (30 хвилин)

Клас ділиться на дві групи, які мають працювати над схожими сценаріями. Кожній групі буде сказано, що вони представляють політичну партію, яка щойно створена і, відповідно, не користується довірою людей. На основі сценарію кожної партії група повинна буде продумати різні стратегії, які могли б завоювати довіру людей, що призведе до голосування. Викладач може створити проекти нових політичних партій (якщо бажано, щоб групи були невеликими, викладач може створити більше партійних проектів). Корисно, щоб дві нові партії були досить різними з точки зору ідеології/цільової аудиторії (тобто одна традиціоналістична/консервативна партія і одна прогресивна партія). Кожна група має розробити стратегію створення/підвищення довіри серед потенційних виборців, спираючись на наступні питання:

- Хто є основними категоріями потенційних симпатиків? Як зберегти їхню довіру?
- Хто є категоріями, які, ймовірно, не проголосували б за цю партію? Як би ви могли їх залучити?
- Як ви можете працювати з партійними волонтерами, щоб поширювати повідомлення про довіру до партії серед широких верств населення?

- Які запропоновані заходи/цінності з програми партії можуть бути використані для зміцнення довіри людей?

Кожна група має представити свої стратегії. Роль викладача полягає в тому, щоб допомогти учням зрозуміти, наскільки важлива довіра, як її можна культивувати, як невиконані передвиборчі обіцянки можуть зашкодити довірі тощо.

С.3 Як побудувати довіру (II)? (30 хвилин)

Трьом учням у класі дають завдання бути політичними кандидатами на передвиборчих дебатах (їх обирають випадковим чином або дають можливість учням записатися на це завдання). Кожен з них має право обрати одного радника. Команди з двох осіб (кандидат + консультант) мають 15 хвилин на підготовку промови, за допомогою якої кандидат має на меті переконати клас, що він буде ідеальним лідером класу. Після виступів викладач просить аудиторію висловити свій варіант і мотивувати його. Акцент робиться на тому, як можна комунікувати надійність та на тому, наскільки важливо, щоб політичний кандидат користувався довірою людей.

С.4 Зв'язок між демократією та довірою (30 хвилин)

Викладач пропонує учням подивитися на графіки, що відображають еволюцію довіри до інституцій у їхній країні порівняно з іншими країнами (наведені в навчальних матеріалах). Викладач переконується, що учні розуміють і правильно інтерпретують інформацію. Потім клас ділиться на кілька груп (кожна група по одній країні), і учням пропонується дослідити еволюцію демократичної системи у відповідних країнах. Групи повинні проаналізувати демократичні перетворення в країні і спробувати співвіднести їх з тенденціями в значеннях політичної довіри.

С.5 Чи довіряєте ви міжнародним організаціям? (30 хвилин)

Клас ділиться на дві групи. Перша група зосередиться на ЄС, а друга - на ООН. У кожній групі учні повинні ознайомитися з функціонуванням та діяльністю кожної організації. Викладач повинен пояснити, що ці дві організації відрізняються як з точки зору географічного охоплення та відповідної історії, так і з точки зору ступеня інтеграції країн. Кожна група має зосередитися і обговорити різні способи прийняття рішень в кожній організації. Викладач може запропонувати відповідні посилання на веб-сайти, де можна знайти цю інформацію. Потім у кожній групі учні обговорюють, чи здаються їм певні процеси прийняття рішень справедливими і чи викликають вони довіру до відповідної установи. Наприкінці роботи обидві групи обмінюються думками.

С.6 Довіра через соціальні мережі (20 хвилин)

Учням пропонується знайти в соціальних мережах офіційні акаунти національних політичних інститутів у своїх країнах. Після ознайомлення з ними викладач розпочинає дискусію, яка зосереджується на тому, яку реакцію учні отримують від цих записів у соціальних мережах у порівнянні з тими, які вони зазвичай читають у соціальних мережах. Потім учасники працюють разом над створенням постів у соціальних мережах для однієї або двох політичних інституцій національного рівня, які мають на меті створити/розвинути довіру серед населення. Ці пости можна розмістити в Інтернеті, якщо учні хочуть, або просто зробити їх як вправу.

Підготовлено

- Лучіана Александра Гіка, Бухарестський університет
- Богдан Раду, Університет Бабеша-Боляя, Клуж-Напока
- Клаудіу Туфіш, Бухарестський університет

Посилання:

- Істон, Д. (1975). Переоцінка концепції політичної підтримки. Британський журнал політичних наук, 5(4), 435-457. <http://www.jstor.org/stable/193437>.
- Туфіш, К., Гіка, Л., Раду, Б. (2023). Довгострокові тенденції динаміки політичної довіри (1980-2023): Набір даних та збірник кодів. *Робочий документ № 1.3*. TRUEDEM: Проєкт "Довіра до європейських демократій".
- Змерлі, С. (2014). Політична довіра. В кн.: Енциклопедія досліджень якості життя та добробуту: Міхалос, А.К. (ред.) Енциклопедія досліджень якості життя та добробуту. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_2202.
- Змерлі, С. та Ньютон, К. (2008). Соціальна довіра та ставлення до демократії. *The Public Opinion Quarterly*, 72(4), 706-724. <http://www.jstor.org/stable/25167660>.

При підготовці цього матеріалу були використані наступні офіційні джерела:

- національну конституцію та конституційне законодавство;
- національне виборче законодавство;
- стислий виклад виборчого законодавства, виборчих даних та функцій основних державних інституцій з офіційних веб-сайтів уряду, національних міністерств і відомств, національних виборчих органів, національних судів, Ради Європи, Міжпарламентського союзу, Бюро з демократичних інститутів і прав людини Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ/БДІПЛ), Агентства Європейського Союзу з питань фундаментальних прав людини (EU FRA) та Міжнародного інституту демократії та сприяння виборам (International IDEA);
- узагальнені дані про інституційний розвиток Європейського Союзу та Організації Об'єднаних Націй з їхніх офіційних веб-сайтів;
- офіційні англійські версії міжнародних договорів, пов'язаних з розвитком Європейського Союзу та Організації Об'єднаних Націй, включаючи договори про вступ, доступні на веб-сайтах ЄС та ООН.

Усі дані, використані на діаграмах і картах у цьому матеріалі, взяті з набору даних "Довгострокові тенденції динаміки політичної довіри (1980-2023 рр.)", доступного за посиланням <https://www.truedem.eu/resources-and-deliverables/online-data-analysis/political-trust-database>.

Авторські права на зображення:

Рисунок 1: Фотографія Саші Максименко, CC BY 2.0, <https://www.flickr.com/photos/112078056@N07/13087819553>

Рисунок 2: Фото [Рьодзі Івата](#) на сайті [Unsplash](#)

Рисунок 3: Фото: Nåkan Henriksson (Narking), CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4822489>

Рисунок 4: Фото Даніель Гауссман, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1915996>

Рисунок 5: Фото: President.gov.ua, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=50628445>

Рисунок 6: Фотографія Wadco2, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=28708624>

Рисунок 7: Фотографія [Олексія Ларіонова](#) на [Unsplash](#)

Рисунок 8: Фото [Фредеріка Кьоберла](#) на сайті [Unsplash](#)

Рисунок 9: Фото [Гійома Періґуа](#) на сайті [Unsplash](#)

Рисунок 10: Фото [Габріеля Товара](#) на сайті [Unsplash](#)

Web: www.truedem.eu
Email: office@truedem.eu
Twitter: @TRUEDEM_EU
Facebook: @TRUEDEMEU